

Häverluren

2006

Medlemstidskrift för Värmlands Hembygdsförbund

Nr 4

God Jul och Gott Nytt År

Näverluren

MEDLEMSTIDSKRIFT FÖR

ADRESS

Treffenbergsvägen 4
652 29 Karlstad
tel/fax 054-10 15 82
kansliet@hembygdvarmland.se
www.hembygdvarmland.se

ANSVARIG UTGIVARE

Karl-Axel Branzell 054-21 82 59

MEDLEMSSERVICE

Elisabeth Axelsson 054-10 15 82

POSTGIRO

9 70 98-8 Värmlands Hembygdsförbund

NÄVERLURENS STYRGRUPP

Carl-Göran Tollesby 054-10 05 30
Thord Gustavsson 0555-741 16
Marie Söhrman 0565-303 20

REDAKTION

Redaktör: Marie Söhrman
Gunnerudstorp 26
686 96 Östra Ämtervik
tel. 0565-303 20
marie@km-ide.se

GRAFISK FORM

KM idé/Kjell Sundström 0565-303 20
kjell@km-ide.se

FOTOGRAF

Anges när denne är känd

TRYCKERI

City Tryck i Karlstad AB 2006
Miljögodkänd trycksak lic. nr. 341 144

- 4** Ordförande har ordet
Karl-Axel Branzell
- 5** The Swedish Bridge Conference
Karin Öman
- 7** Alla tiders Nordvärmland
Torleif Styffe
- 8** Teknikdagen i Rudskoga
Rudskoga hembygdsförening
- 9** Om folkdräkter och bygedräkter
Inger Söderquist
- 10** Access-projektet
Gerd Engström och Inger Axelsson
- 11** Nyutkommet
Olof Andersson och red.
- 12** Info från förbundet
Red.
- 13** Slutrapport EU Mål 2 Västra
Projektledning,
- 14** Rapporter från föreningarna i EU-projektet
Kommungrupperna i resp. kommun
- 21** Utvärdering av EU-projektet
Marcus Ednarsson
- 22** Så här tycker vi om projektet
Maria Mattsson och Solweig Larsson
- 23** Hemslöjden i Värmland 100 år
Eivor Bäckman
- 24** Skolan i hembygdsarbetet
Lilian Nilsson
- 25** Förstudie (Sagostigen i Kollsbergsskogen)
Ragnhild Ejdervall, projektledare
- 26** Haborshyttetältet i Nordmark
Jan Kruse
- 28** Anders Gustaf Hedenskog
Gösta Olofsson
- 30** Torparnas vän, Ivan Johansson till minne
Peter Olausson
- 31** Våra Högtider
Marianne Krönsjö

Välkommen med artiklar

Originalhandlingar, teckningar, fotografier eller liknande skickas till Marie för inscanning. Manustexter skickas inklistrade direkt i e-postbrev, eller på diskett. Omfång: 3 800 tecken/sida, inkl. underrubriker.

Digitala bilder bör vara i 300 dpi och 9-22 cm bredd. Sparas i JPEG-format, lien komprimeringsgrad. Om du har många bilder är det bättre att skicka en CD och bilderna sparade i TIFF-format.

Ordförande har ordet

Inför julen ...

För ett par veckor sedan var jag på konferens i Norrköping om hembygdsrörelsens framtid. Den ägde rum i s.k Strykjärnet dvs. Tuppens Väveriens gamla industri-lokaler. I trapphuset fanns en monter som visade ett hem på 30-talet. Där fanns också en affisch där en arbeterska berättade att den värsta tiden i hennes liv var när hon blev arbetslös eller pensionerad. Hon saknade att inte behöva stiga upp och gå till arbetet. Hon saknade kamraterna, hon saknade arbetet, hon saknade att inte vara behövd. Hon saknade livskvalité med andra ord hon saknade något som kan kallas FRISKVÅRD.

Hembygdsrörelsen har här en stor uppgift att ta vara på medmänniskans behov av kamratskap och meningsfull sysselsättning, samtidigt som man tar vara på bygdens minnen och kultur. Ett led i detta är det omfattande Accessprojektet som kräver mycket av hembygdsföreningarnas anpassningsförmåga till ny teknik. Kanske utvecklas det på detta sätt ett A- och B-lag. Vi måste alla sträva efter att vara med i A-laget, kanske kräver detta förändringar i styrelsearbetet hos en del föreningar.

Vi lever under en allt hårdare ekonomisk tid och detta kräver att vi får inkomster på våra gårdar. Vi kan konstatera att dansbaneperioden är förbi och måste vi hitta andra vägar. Här gäller det att bättre tydliggöra det kulturarv vi ansvarar för och också den särart vårt Värmland kan uppvisa. Här är det projekt som uppvisades i Sunne om Våra Högtider ett exempel, men även de berömdvärda bygdespelen kanske är en väg framåt.

Många Värmländska hembygds gårdar är också efter genomförda EU-projekt väl rustade att ta emot ett större antal turister.

FRISKVÅRD - KULTUR - TURISM

Ett aktivt år närmar sig sitt slut huvudpunkten har varit avslutandet av mål 2 projektet och genomförande av accessprogrammet har Inger Axelsson gjort ett fantastiskt jobb. Vi håller också på att genomföra det loklhistoriska projektet från beredskaps-åren där Lars-Erik Damström är en engagerad ledare. Vi hoppas också att sektionen för barn- och ungdom, dräcker m.m under Lilian Nilsson lyckas genomföra sina projekt.

Våra regionsmöten håller också på att ta fart och är en viktig del i föreningarnas samarbete med varann. Thord Gustavsson driver energiskt denna fråga.

Till sist ser ni den här tidningen som ett resultat av Marie Söhrmans engagemang och egen friskvård efter en bilolycka. Tack skall ni ha allesammans både i och utanför styrelsen.

God Jul och Gott Nytt År önskar Karl-Axel

**DIN HEMBYGDSGÅRD
BEHÖVER DEJ**

Manusstopp 2007

20 januari, 20 mars, 20 augusti och 20 oktober.

Annonspriser:

Spaltbredd 82 mm. 6 kr/mm.

1/1 sida 240 x 170 mm	1 500 kr
1/2 sida 120 x 170	750 kr
1/4 sida 120 x 80	380 kr
1/8 sida 60 x 80	190 kr

Annonsackvisitör: Kristina Green

Tel: 0553-102 69 eller 0553-104 37

Mobil: 070-560 51 00

rep.kristinagreen@telia.com

Till nästa nummer: Skicka in era kommande arrangemang och info från era årsmöten till Elisabeth. Artiklar och bilder skickas till Marie.

The Swedish Bridge Conference

Ett besök på Sveriges Hembygdsförbund i Stockholm i mars 2004, då representanter för Swedish Council of America kom på besök för att söka nya samarbetspartners på svensk botten, resulterade i en synnerligen fin konferens, som nu är avslutad. Under två år har nu konferensen arbetats fram – läsarna har kunnat följa arbetet på hemsidan under tiden. Emigrantregistret i Karlstad, Kinship Center, har svarat för den tyngsta arbetsbördan och tillsammans med representanter för bland annat turistnäringen i Karlstad lagt ett synnerligen fint program. Det var bara för Sveriges Hembygdsförbund att tacka och ta emot – och hjälpa till med tankar och idéer.

CCC i september

CCC står för Carlstad Conference Center – gamla Folkets Hus i Karlstad, där konferensen hölls. Ca 220 personer deltog i konferensen, hälften kom från Amerika. Det var personer som tillhör paraplyorganisationen, representanter för handelskammare, universitet, industrier, administration – med höga positioner och därmed stora kontaktnät. De som representerade Sverige kom från olika organisationer och sammanslutningar: universitet och högskolor, svenska hembygdsföreningar, regionala förbund, släktforskare, lokalhistoriska föreningar, turistväsendet, m fl. Begreppet kontaktnät har varit det viktigaste under både förberedelser och själva konferensdagarna, och att det kommer att förbli så också fortsättningsvis är enligt den ursprungliga idén. Meningen är – för svensk hembygdsrörelses del – att vi skall kunna knyta kontakter för att blåsa lite nytt liv också i vår egen föreningsverksamhet. Vi har fått en möjlighet att se vad andra med svenskt kulturarv som intresse önskar sig av svensk hembygdsrörelse, en möjlighet att se med andras ögon, ur andra synvinklar än de dagliga. För den som deltog i konferensen var detta tydligt. Och mycket välkommet!

Platsen för konferensen var Carlstad Conference Center, vackert beläget invid Klarälven.. Lokaliteterna i byggnaden var utmärkt väl anpassade till de olika verksamhetsfält som konferensen innebar, alltifrån möjlighet att erbjuda plats för montrar och för en förnämlig hantverksutställning, till att tillhandahålla plats för workshops. Framförallt fanns utmärkta lokaler för intagande av måltider, vilka utgjorde efterlängtade höjdpunkter, inte bara för den högklassiga maten utan också för att man då kunde träffas och knyta nya kontakter. Bra många visitkort utväxlades under dagarnas lopp.

Samverkan

Två personer svarade för de högtidliga både invignings- och avslutningsorden, landshövding Eva Eriksson som representant både för Värmland och Sverige, även i egenskap av ordförande i Emigrantregistret i Karlstad samt Siri Eliasson, president i Swedish Council of Amerika, SCA. Deras tal inledningsvis och deras sammanfattande avslutningstal vid högtidsbanketten förmedlade en samsyn, att det finns/fanns förväntningar på vad den här konferensen kunde ge både amerikanska svenskbygder och svensk-amerikanska organisationer, Sverige, Värmland och deltagande svenska organisationer. När konferensen väl var över, återknöt de båda huvudtalarna till denna samsyn, som känts total: det blir en fortsättning. Det kommer att ske samverkan på många plan. En av dem

som hade fokuserat möjligheterna till samverkan var Agneta Nilsson, utsedd till Årets Svenskamerikan 2006, grundare av SWEA i America, Swedish Women's Educational Association, med föreningar i 35 länder världen över.

Konferensens innehåll

Torsdagen var den egentliga konferensdagen, då programmet huvudsakligen bestod av ett femtontal 'workshops' med en rad olika ämnen. I genomsnitt besöktes dessa seminarier av ett tjugotal personer. Vissa lockade fler, andra färre. De omfattade en rad intressanta ämnen och rapporter från diskussionerna håller nu på att sammanställas. Ett urval av dem kommer senare att publiceras på hemsidan. Under kvällens festmåltid utdelades fem Awards of Merit till personer som bidragit till att befästa samarbetet och det goda relationerna över Atlanten bland annat i samband med emigrantforskning.

Fredagen var resdag. Fyra utfärder arrangerades, i de olika väderstrecken. Samtliga resor innehöll höjdpunkter, som kommer att talas om länge. En av dem var besöket på Alfred Nobels Björkborn, där dr Nobel i egen hög person tog emot. Värmlands kommuner var engagerade den här dagen och bistod konferensen med medel till luncher, entréer och kaffestunder.

Lördagen var så den stora sammanträdesdagen för Swedish Council of America men också den dag då de avslutande seminarierna om att knyta kontakter hölls. Dagens diskussioner var uppbyggda kring frågor som rörde hur vi nu går vidare, vilka trådar vi skall dra i efter konferensen. En rad förslag framkom – de kommer att sammanställas och redovisas senare.

Den avslutande banketten i Vänersalen på CCC, Carlstad Conference Center, var magnifik. F.d. landshövdingen i Värmland, tillika f.d. ordföranden i Emigrantregistret, nuvarande riksmarskalken, Ingemar Eliasson mottog The America's Swede of the Year Award och höll ett uppskattat tal inför festpubliken. Tal hölls också av landshövdingen Eva Eriksson, av SCA:s president Siri Eliasson. Karin Öman fick som representant för Sveriges Hembygdsförbund äran att hålla högtidstallet. Ett citat ur talet får avsluta den här artikeln. Kvällen var för övrigt omramad av Värmlands Salonger – dvs. Karlstads universitets körer, 'Söt likör' och 'CMB' (vilket kan uttydas Carlstads Manskörs Bröder eller Carl Mikael Bellman, vilket man vill...) Det var utmärkt, stiltigt, alldeles väldigt mycket både värmländskt och svenskt. Körens inramning av Ingemar Eliassons mottagande av sitt pris med både sängarhyllning och *Du gamla Du fria* var magnifik.

Karlstads hembygdsförening serverade kaffe och visade underkjolen. Foto Lennart Fernqvist.

I övrigt erbjöds under de olika kvällarna ett synnerligen förnämligt underhållningsprogram i samband med måltiderna. Gundegabaletten, Clavinovakören, Silva Musica, Ransåtersensemblen med ett avsnitt ur Värmlänningarna, Bjurtjärns Teaterförening med ett sammandrag av *De sålde sina hemman* är bara exempel. Detta plus välgjorda arrangemang, förstklassig mat och servering, samt inte minst den goda stämning som märktes överallt, det samspel som fanns mellan arrangörerna och det glada och öppna mötet mellan representanter för båda kontinenterna bidrog till ett mycket lyckat slutintryck.

Det kändes också mycket fint att under en paus på torsdags-eftermiddagen, då det var dags för eftermiddagskaffe, hitta Karlstads Hembygdsförening på plats – Karl-Axel och Hjärdis Branzell och ett antal personer till, alla klädda i bygdedräkter, och på plats invid kaffeborden med hembygdsbullar och hembygdskakor, allt i bästa värmländska gemyt. En gest av Värmlands hembygdsförbund. Svensk hembygdsrörelse på plats!

Avslutning

Söndagen var så avslutningsdag. Den firades med gemensam gudstjänst i Karlstads domkyrka under ledning av biskop Esbjörn Hagberg, som höll en tankvärd och mycket fin predikan. Hela gudstjänsten, som också innehöll nattvardsfirande, skedde huvudsakligen på engelska. Domkyrkan var fylld, nästan till sista plats, och musik av körer och orgel bidrog till en

värdig avslutning på konferensdagarna. Kyrkkaffe serverades efteråt i församlingshemmet, och så var det dags för avskedstagande. En del av de amerikanska gästerna reste vidare ut i svenska bygder, andra hade gjort dylika besök före konferensen. Och det var ju precis så det var menat: inspiration till att söka de olika yttringarna av svenskt kulturarv på plats och samtidigt kanske söka sina egna rötter, det gav en skjuts in i framtiden.

Bättre start på ett samarbete kunde knappast tänkas. Det var en glad, lycklig stämning mellan organisationer med stora, redan existerande, kontaktnät i möte, alla med samma gemensamma grundtanke, att bevara svensk kultur i alla dess former, varhelst den finns.

Och så då Frödingcitaten ur undertecknads tal, med anledning av att man måste våga, våga ta nya tag, våga möta nya utmaningar:

Om jag alltid blev kvar,
Där mitt hemmavid var,
inom gränsen för yttersta logen.
Kanhända jag hade ej lärt mej jakt,
Ej lärt mej att kringströva oförsagt
Men stängts från det vida av skogen.

Karin Öman i oktober 2006

Alla tiders Nordvärmland

Rundtur i "Från istid till nutid" med Torleif Styffe. Foto: Marie Söhrman.

Alla tiders Nordvärmland är namnet på den utställning vi öppnade på Kulturkoppra i Ransby i somras. Utställningen är en logisk fortsättning på vår strävan att presentera gammal kultur med ny teknik. Vi ser inte tekniken som ett självändamål utan som en metod att tillvarata texter, bilder, filmer och ljud och presentera allt på ett smakfullt sätt.

Tvåårigt EU-projekt

Vår utställning är framtagen i ett tvåårigt EU-projekt, och den får plats på en cirka 30 kvadratmeter stor yta – ännu en fördel med den nya tekniken. Medfinansieringen stod Torsby kommun, arbetsförmedlingen, länsstyrelsen och Värmlands museum för. Kulturkoppra har under projekttiden haft i snitt 3 heltidsanställda och dessutom några personer som APR.

Med audioguide lotsas besökaren runt längs en tidslinje på svenska, engelska eller tyska, det finns även en barnversion, och på många stationer får man stanna och se små filmsekvenser eller bildspel eller lyssna på gamla ljudupptagningar. Besökaren får också vara aktiv och försöka hitta svaren på olika frågor.

Dataspel

Ett särskilt dataspel har också tagits fram i projektet, detta som en strävan att göra skolungdomarna intresserade av hembygds-historien. I spelet får man klättra mot medaljer i olika valörer och den som når toppen, dvs har alla rätt, får ett diplom.

Tidslinjen bryts här och var av temastationer, där det handlar om säterliv, skogsbruk, folketro, kultur, kvinnohistoria, språk och annat. Många föremål med anknytning till stationernas innehåll har satts upp.

Vi har försökt att inte dränka besökaren i faktauppgifter utan hellre presentera intressanta detaljer eller fakta i koncentrat för att locka till vidare studium i stället för att trötta. För

den som vill ha en liten fördjupning finns diskreta faktaskyltar uppsatta vid varje station. De utländska besökarna får denna information i häften på respektive språk. Dessutom hänvisar vi till litteratur som kan finnas att köpa.

På övervåningen har vi inrett ett litet rum till bibliotek. Där har vi samlat litteratur från norra Värmland och mängder med ljudupptagningar från 1940-talet fram till århundradets slut, där den intresserade kan sitta och läsa eller lyssna.

Många lovord

Besökarna har gett utställningen många lovord, men vårt bekymmer är att få folk att hitta hit. Marknadsföring är dyrbart, och öppethållandet får bli begränsat tills vidare.

Torleif Styffe

Kjell Sundström tittar och lyssnar på Från istid till nutid.

Leif Gustavsson, en av bygdens smeder.

32 drickbackar, dagens rekord!

Den här avdelningen representerar lilla julafton för entusiasterna!

Teknikdagen i Rudskoga – inte bara gamla traktorer

För åtta år sen samlades femton entusiaster vid hembygdsgården Erk Orsas och körde sina gamla båtmotorer. Så började det som nu är bygdens största evenemang varje år sista söndagen i juli.

Tanken kom att det finns ju så mycket att visa som omfattas av teknik och den utveckling som har varit inom jord- och skogsbruk. Rudskogas egen samlare av gamla traktorer, Hannu Olsson, kom med i sammanhanget vilket blev en ovärderlig resurs. Snart bildades *Teknikhistorikerna* inom Hembygdsföreningen och under åren som följt har arrangementet utvecklats. Det är extra roligt att så många ungdomar är med och jobbar – här möts alla åldrar i ett naturligt samarbete!

Sedan några år deltar också de flesta av bygdens föreningar på något sätt liksom lokala företagare som säljer produkter eller marknadsför sig. I Rudskoga bor visserligen bara ca 750 personer, men här finns många entreprenörer, ett rikt föreningsliv och en positiv tradition av samverkan.

Temat varierar och årets inriktning var *Transporter i skogen* och *Hästen i arbete och fritid*. Det visar sig alltid att det finns dom mest fantastiska uppfinningar stående i lador och uthus

– människan har verkligen prövat alla tänkbara sätt för att lösa olika uppgifter! Dessutom finns det mesta som rullat på två eller fyra hjul under de senaste hundra åren att se.

Några av bygdens ryttare hade ordnat ett mycket trevligt program runt hästtemat. Här fanns allt från den gigantiska shire-hästen till ponny. Programmet omfattade både körning och de flesta riddiscipliner.

Hunduppvisningar av olika slag är alltid populärt. I år var det hundshow med fyrtioalet raser som stolt visades upp av hussar och mattar. Kaninhoppning, ponnyridning och att åka häst och vagn lockar också sin publik.

Att säkert förankrad i en hög kran försöka att komma högst genom att klättra på drickbackar är en speciell utmaning. Det kan vara spännande nog att bara stå och titta! Årets rekord var visst trettiofyra backar!

Teknikdagen börjar bli känd långt utanför sydöstra Värmland och årets upplaga lockade mer än två och ett halvt tusen besökare. Här samlas hemvändare, familjer och tekniknostalgiker. Det finns något för alla att se och göra och hungrig och törstig behöver man inte heller vara! Idéerna gror nu redan så smått vad det ska bli nästa år.

Lena Höglund, Rudskogas löjdarna, demonstrerade hur man tovar och spinner. Här är Lena i samtal med Elin Nordström.

Ryttarna lade ner mycket jobb inför Teknikdagen. Här ses Caroline Ellingsen med Casmik. Ekipaget deltog i uppvisningsprogrammet.

Om folkdräkter och bygdedräkter

Folkdräkt - traditionell klädsel

Folkdräkt är en dräkt som har burits av bondebefolkningen. Den har lokal anknytning och skiljer sig från angränsande bygders klädsel. Den skiljer sig också från modedräkten. Folkdräkten har samtidigt en mängd varianter. Den skiljer på arbete och högtid, på sommar och vinter, på gift och ogift. Om man gör en noggrann kopia av en folkdräkt räknas även denna som folkdräkt.

Bygdedräkt - konstruerad klädsel

Bygger antingen på bevarade plagg, som man inte med säkerhet vet kommer från samma bygd eller också är den helt eller delvis nykonstruerad.

Att skaffa sig en dräkt

Funderar du på att skaffa dig en dräkt? Starta i så fall med lite släktforskning. du behöver inte gå längre tillbaka än första hälften av 1800-talet. Finner du släktingar som levde på någon ort, där det funnits dräktskick, så är du lyckligt lottad. Den tiden använde man dräkt som sin dagliga klädsel, ja dygnet runt. När man sov så var det i skjortan eller särken. Allmogen hade inga speciella sovplagg.

Rötterna vidgar sig bakåt, så sök på samtliga grenar av rot-systemet, så finner du förhoppningsvis något ställe, där det fanns ett dräktskick. Bry dig inte om var du själv är född, för det har ingen betydelse. Dagens folkdräkt är ju jeans, så det har du ju ändå.

Det är faktiskt lite roligare att kopiera en bevarad dräkt, än att ta en helt nykomponerad. Kanske använde någon av just Dina förfäder det bevarade plagget. Det är långt ifrån alla ställen som har haft dräkt. De andra hade folklig klädsel istället. Såvida man inte levde i staden, för där fanns borgerliga klädseln. Det finns flera helt underbara klänningar bevarade, t. ex.

från Väse, Råglanda, Glava, Köla Norra Ny, Sillerud, Ekshärad m. fl. Hör gärna av dig och diskutera olika dräkter. Jag återkommer med uppräknig av bevarade dräkter och med komponerade dräkter och vilket år de komponerades i kommande nummer.

Inger Söderquist

FÖRSÄKRINGSRUTAN

Försäkrat i rätt kategori?

För att inte riskera att vara underförsäkrad vid en skada t.ex. om en byggnad brinner ned till grunden är det mycket viktigt att man angivit rätt storlek på byggnaden och att den är försäkrad i rätt kategori. När det gäller storleken så är det den invändiga våningsytan som utgör grunden för premieberäkningen. Det finns två kategorier, 1 och 2. Kategori 1 är varmbonad byggnad eller en byggnad där verksamhet förekommer. Kategori 2 är en enklare oisolerad byggnad och där ingen verksamhet förekommer. I kategori 2 försäkras också öppna byggnader som dansbana, vindskydd m. m. Underförsäkring medför att man inte får full ersättning vid en skada. Skadan regleras ”pro rata”.

Allframtidförsäkring

Föreningar som har en allframtidförsäkring på sin fastighet uppmanas att till Hembygdsförsäkringen skicka en kopia av sitt försäkringsbrev. I händelse av brandskada erbjuds föreningen befrielse från grundsjälvriskan, i dagsläget 7 900 kronor, i de fall där allframtidförsäkringen kunnat nyttjas. Allframtidförsäkring är en äldre försäkringsform där man vid ett tillfälle betalade en brandförsäkringspremie för ett bestämt försäkringsbelopp som gäller för all framtid. Mer information lämnas av det regionala förbundets försäkringsansvarige eller av försäkringskansliet.

*Hembygdsförsäkringen, Box 25, 432 03 Träslövsläge
hembygdsforsakringen@hembygd.se 0200-22 00 55*

Access-projektet –ett fönster mot yngre generationer

Höstmörkret har fallit och många blommor har vissnat. Aktiviteten i naturen har minskat kraftigt, så också de utåtriktade aktiviteterna i hembygdsföreningarna. Något som dock inte minskar är de databaser som skapas utifrån fotografi- och föremålssamlingar i ett 20-tal föreningar inom det så kallade Accessprojektet. Detta har pågått under drygt ett halvt år nu. I berörda hembygdsföreningar sitter ett antal mycket duktiga personer och registrerar föremål och fotografier efter alla konstens regler. Dessa regler är gjorda för att uppfylla de kulturella ändamålskrav som kan ställas på hembygdsföreningarnas allmännyttiga museiverksamhet. För detta fodras att museiföremålen, t ex byggnader och äldre föremål från bygden katalogiseras på ett sådant sätt att de kan användas för vetenskaplig forskning. Se artikel i Näverluren N:r 3 2006, s 21 under Ändamålskravet.

Dokumentationen bygger på information som antingen nu eller tidigare sammanställts vid inventeringar i föreningarna. Databaserna förses med skannade bilder av föreningarnas fotografier, eller i vissa fall av foton tagna på föremålen i föreningarnas samlingar. I datorn är det sedan möjligt att samtidigt se fotot och dithörande information som förts in av våra medarbetare. Tänk vilka möjligheter detta skapar i form av ordning och reda i samlingarna och hur lätt det blir att hitta informationen om de olika fotografierna eller föremålen.

Vårt mål i projektet är att, naturligtvis med föreningarnas tillåtelse, tillgängliggöra denna information via Internet. Vi tror nämligen att det är så vi når de stora skarorna. Vi är också övertygade om att Internet-användare på så sätt förstår att man kan hitta sin historia genom hembygdsföreningarnas samlingar. För unga och äldre är sedan steget inte långt till att ta kontakt med hembygdsrörelsen, och den kontakten behöver vi!

Resultat hittills

I skrivande stund, slutet av oktober, har ungefär 3 500 föremål registrerats i föreningarnas databaser och stora delar är också fotograferade och kopplade till informationen om föremålen. Vidare har äldre databaser kompletterats med uppgifter och försetts med fotografier av föremålen.

Ungefär 2 000 fotografier har skannats och av dessa har ca 1000 registrerats i databaser med varierande mängd dokumentation kring motiven. Här kan inte nog understrykas vikten av att folket i föreningarna ställer upp med information som våra Accessanställda villigt för in i databaserna för att göra dessa så sökbara och informativa som möjligt. Det är frågor som Var och När en bild har tagits samt i förekommande fall vilka personer som blickar emot oss på bilderna.

Förutom databasskapandet har arbete utförts med inskrivning av annan forskningsdokumentation som tidigare utförts i föreningarna. Det kan gälla personer, gårdar eller verksamheter som funnits i bygden.

Databasen SOFIE

Alla anställda med respektive handledare i föreningen har fått en introduktion när det gäller registrering och skapande av databaser med hjälp av ett dataprogram som heter SOFIE. Detta databasprogram är utarbetat vid Västerbottens museum. Föreningarnas handledare engageras för att kunskapen ska finnas kvar i föreningarna när projektet upphör.

Under september har vi också haft två återträffar med cirka halva styrkan samlad vid vardera tillfället. Detta var viktigt för att de anställda skulle få dryfta sina frågeställningar och byta erfarenheter. De fann att mycket har de gemensamt även om förhållandena skiftar. Den tekniska utrustningen varierar. Några sitter i hembygdsgårdar utan ens en telefon medan andra har tillgång till Internet via bredband. Många är också ensamma mest hela dagarna medan andra har arbetsplatsen förlagd i samband med annan verksamhet.

Inför framtiden vill vi lyfta fram att detta arbete bara är påbörjat – det tar nämligen lång tid att lära sig såväl registrering och skanning som databasskapande. Att få tekniken att fungera är också tidskrävande men de anställda är mycket ambitiösa och idag så kunniga att vi med gott hopp kan se framtiden an.

Gerd Engström

Accessprojektet fortsätter 2007

Den nya regeringen har bestämt sig för att fortsätta satsningen på Accessbidragen. Till hembygdsrörelsen i Värmland har vi tilldelats drygt 2 miljoner för år 1 och har för närvarande 16 personer anställda, som jobbar med att digitalisera, utbilda föreningsmedlemmar och på olika sätt stötta hembygdsföreningarna i deras strävan att tillgängliggöra sina samlingar.

Värmlands Hembygdsförbund kommer att ansöka om en förlängning av projektet under år 2007 eftersom det påbörjade arbetet mera kan ses som en start för det stora behov som finns.

I övrigt hänvisar jag till Gerd Engströms artikel om pågående Access Kulturarv Värmland, som är arbetsnamnet på hembygdsförbundets projekt.

Inger Axelson, projektsamordnare

Nyutkommet

Fryksdals härads dombok 1741-1750

Fryksdals härads domboksprotokoll för åren 1602 – 1750 har sammanfattats av Gunnar Almqvist. Detta enastående arbete har nu avslutats i och med utgivningen av fjärde och sista delen.

Det är inte bara släktforskare som har glädje av dessa böcker utan också för den som är nyfiken på hur människor levde på 1600- och början av 1700-talet är domstolsprotokollen en utmärkt källa.

Det som avhandlades i domstolarna på den tiden rörde allt från social omsorg till konsumentskydd. Viltvård, utbetalande av "försäkringspengar" till olycksdrabbade, vägunderhåll, arbetsrätt och brutna äktenskapslöften är några av de frågor utöver brottsmål och fastställande av köp av fast egendom som löstes i tingsrätten.

När man läser sammandragen slås man av att förhållandevis få mål rör det som vi i dag ser som brottsliga handlingar. Visst förekommer stöld, misshandel, förfalskningar, förtal m. m. men många domar rör också sådant som vi i dag inte anser brottsligt som sex utanför äktenskapet och sabbatsbrott.

Påföljderna ser också annorlunda ut, spöstraff och dödsstraff. Dödsstraffen har olika "hårdhetsgrad", hårdast var att halshuggas och "å påle brännas" lindrigare att "bara" hängas. Domboken är utgiven av Östra Emterviks hembygdsförening.

Styrelsen i Östra Emterviks Hembygdsförening visar stolt upp del IV av domboken, fr. v: Leif Östlund, Kjell Arstad, Gunnel Lagerkvist, Inger Haag-Olsson, Olof Olsson, Marie Söhrman och ordförande Marina Andersson. Foto: Kjell Sundström.

Fryksdals härads domböcker

Del 1-3 omfattar åren 1602-1740

Del 1 slutsåld -Planeras att ges ut på CD

Del 4 år 1741-1750 **NY BOK UTE NU**

Pris: 300 kr/del + porto

Domböcker beställs från:

Leif Östlund 054-21 07 85, 0565-330 83

leos@globalnet.net

www.ostra-amtervik.se/hbf

Seder, skrock och sägner - folklore från norra Värmland

En guldgruva för den som är intresserad av värmländsk folktrö är den från Kulturkoppra nyutkomna boken Seder, skrock och sägner – folklore från norra Värmland författad och sammanställd av den flitige Thorleif Styffe. Boken innehåller material från Södra Finnskoga, Norra Finnskoga och Dalby socknar men liknande företeelser har säkerligen helt eller delvis också förekommit i många andra delar av Värmland.

Här möter man förfädernas föreställningar i det liv och leverne de förde i naturens och makternas närhet. Bergfolk, gastar, skogsrå, tomtar och andra mytiska väsen, som ingick i folktron är alla beskrivna med hjälp av gamla uppteckningar från olika arkiv och sagesmän. Ur den rika skattkistan med sagor och sägner återges ett tiotal, som är en del av det gemensamma kulturarvet, som de berättats i dessa bygder.

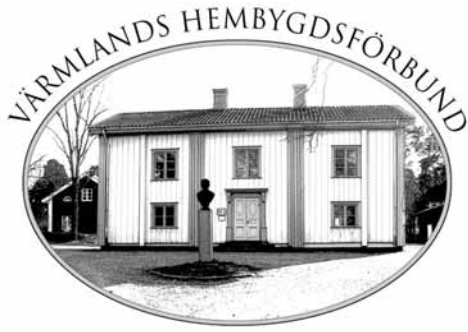
Vid livets och årets olika högtider förekom ju traditioner, seder och bruk, som idag till stor del är bortglömda. Att väcka och medvetandegöra dagens generationer om tidigare släktens föreställningsvärld är en rik kulturgärning. I denna anda finner det sig också naturligt att länka in mörka rim och ramsor, kärnfulla ordspråk och talesätt och lekar, danser, visor

av olika form och innehåll, liksom att den folkliga läkekonsten, med örter och andra mer eller mindre utprovade metoder, ges ett eget kapitel.

Detta är nöjsam läsning för envar som är intresserad av värmländsk folkliv och tänk om detta kunde vara starten för liknande projekt i andra delar av Värmland. Basmaterial finns att hämta, som denna bok visar, i arkiv och litteratur. I texten återges också klart och redigt var allt material hämtats från såväl böcker som arkiv, men jag saknar en käll- och litteratursammanställning.

forts. sid 27

Kansliets öppettider:

Måndag-fredag 8.00-16.00

Tel: 054-10 15 82

e-post: kansliet@hembygdvarmland.se

www.hembygdvarmland.se

VERKSTÄLLANDE UTSKOTTET FÖRESLÅR styrelsen att skicka en skrivelse till Sveriges hembygdsförbund om behovet av ökad marknadsföring av hembygdsrörelsens verksamhet. Detta skall ske genom en omstrukturering av SHF:s administrativa arbete och därmed kunna anställa en marknadsförare som aktivt agerar mot media, regering, riksdag, konsulat, EU etc.

Fotodigitalisering

Nu finns en hel avdelning i Hembygdsportalen till hjälp för dig som har frågor om digitalisering. På www.hembygd.se/digitalisering presenterar vi arbetsgången i ett bildigitaliseringsprojekt, vilken teknisk utrustning du ska satsa på, olika databaser, mm.

Digitaliseringsskolan finns endast på webben, så att sidorna kan uppdateras så snart vi får ny information att ändra eller lägga till. Du kan själv skriva ut sidorna om du vill ha en handbok att arbeta efter i föreningens projekt.

Surfa in i digitaliseringsskolan, läs och inspireras. Har din förening ett digitaliseringsprojekt du vill berätta om? Eller har du synpunkter på sidorna? Skriv till webbredaktor@hembygd.se.

Sveriges Hembygdsförbunds IT-grupp

Kalender 2007

17 jan. Verkställande utskottet, möte kl. 17.00

20 jan. Manusstopp Näverluren

5 mars. Näverluren utkommer

20 mars. Manusstopp Näverluren

28 mars. Styrelsemöte kl. 18.00

21 april. Hembygdsförbundets årsmöte

5 maj. Näverluren utkommer

30 maj. Styrelsemöte kl. 18.00

20 aug. Manusstopp Näverluren

22 aug. Verkställande utskottet, möte kl. 17.00

12 sept. Styrelsemöte kl. 18.00

5 okt. Näverluren utkommer

10 okt. Verkställande utskottet, möte kl. 17.00

20 okt. Manusstopp Näverluren

14 nov. Verkställande utskottet, möte kl. 17.00

5 dec. Näverluren utkommer

5 dec. Styrelsemöte kl. 18.00

Sommarprogram 2007

Nästa år kommer vi att ge ut sommarprogrammen som ett separat programhäfte. Ni som önskar delta bör lämna in era program senast 20 mars 2007.

OBS! Skicka era program till Elisabeth på kansliet

Så skriver hon in dem i turordning och skickar till Marie

Post- och epostadress finns överst här på sidan.

Slutrapport EU Mål 2 Västra: Kulturturismens Hembygdsgårdar i Värmland

Så har då projekttiden lidit mot sitt slut och mycket arbete har blivit utfört på de värmländska hembygdsgårdar som ingått i Kulturturismens hembygdsgårdar i Värmland, EU Mål 2 Västra.

De flesta av oss kommer säkert ihåg föreningsträffen i Brunskog i början av år 2004 när våndan var stor (läs Karl-Axel) över hur hembygdsförbundet skulle orka bedriva ytterligare ett stort EU-projekt efter avslutat Mål 1-projekt i Torsby. Berörda föreningarna var dock överens om att projektet skulle genomföras enligt plan. Mycket tid hade lagts ner på förberedelser, medfinansieringen var i stort sett klar och föreningarna låg i startgropen. Efter livliga diskussioner bl.a. kring genomförandeorganisationen fick projektet klartecken och vi gick in i den slutliga ansökningsprocessen.

Så kom beslutsgruppens ställningstagande, EU-medel beviljades för två år i stället för sökta tre och därmed nedskärningar med en tredjedel. Prioriteringar åter igen, samtidigt som vi sökte personal för igångsättning. De första "byggubarna" anställdes i Eda och Sunne. Sen skedde allt slag i slag för att byggnationen med anställd personal avslutades vid nyår 2005. Totalt har 34 personer jobbat i projektet. Jag ska inte sticka under stol med att kunskapen om byggnadsarbete varit av skiftande slag hos den anvisade personalen men tack vare kunniga medlemmar i hembygdsföreningarna har vi klarat byggnationen. Ett stort ansvar har också vilat på dem som åtagit sig den lokala arbetsledningen i respektive förening. Stort TACK!

Parallellt med byggandet pågick nätverksträffar, ledda av Monica Björklund, Värmlands museum och Kjell Arstad, Östra Emterviks hembygdsförening, för utveckling av verksamheterna. Även kökspersonal och IT-utvecklare har träffats och utbytt erfarenheter.

Har vi nått målen? Ja, i stort sett har vi nått de uppsatta målen och ibland ännu längre.

Antalet nya arbetstillfällen i hembygdsföreningarna vid projektets slut är betydligt flera än förväntade indikationer. De beslutade är 4 och resultatet i november 2006 är 10 nya jobb plus 17 personer i det nya Access-projektet, som i skrivande stund pågår tom 20070131. Låt vara att en del av de nya jobben är med anställningsstöd, men hembygdsföreningarna är utmärkte arbetsgivare för personer där arbetsförmågan av olika orsaker är nedsatt.

Från hembygdsförbundet vill vi också passa på att tacka våra medfinansierare för stödet under projekttiden. Utan er medverkan har vi inte klarat att genomföra uppdraget. Nedan följer en översikt hur projektet har finansierats.

Med erfarenhet från två stora EU-projekt var Värmlands Hembygdsförbund mogna att söka utvecklingspengar från Kulturrådet för digitalisering av föreningarnas samlingar, ett arbete som möjliggjorts genom den samverkan och organisation som byggts upp under genomförda EU-projekt. Ni kan läsa i föreningarnas rapporten hur man värdesätter, förutom bättre byggnader, den riktigt stora vinsten genom att inse betydelsen av samarbete.

Slutligen vill jag tacka Värmlands hembygdsförbund och alla deltagare för förtroendet som projektledare, för mycket gott samarbete, fin sammanhållning och för många roliga stunder tillsammans med er genom hela projektet.

Hembygdsfolket har mycket att berätta från gångna tider och traditioner. Nu går vi in i framtiden väl rustade med bättre byggnader, kunskap och erfarenheter från projektarbete och inte minst nyttan och glädjen att arbeta tillsammans för att utveckla de värmländska hembygdsgårdarna!

Inger Axelsson, projektledare

Kulturturismens Hembygdsgårdar i Värmland EU Mål 2 Västra

Kostnader

Faktiska kostnader	13 949 219
Direktfinansierade kostnader	1 730 200
Kostnader totalt	15 679 419

Finansiering

Arbetsförmedlingarna	4 186 316
Kommunerna	1 359 912
Länsstyrelsen	1 400 000
Hembygdsföreningarna	1 700 483
EU Regionala fonden	4 927 750

EUROPEISKA UNIONEN

Europeiska regionala
utvecklingsfonden

Direktfinansiering

Arbetsförmedlingen	3 534
Värmlands museum	200 000
Ideellt arbete	1 526 666
TOTAL FINANSIERING	15 679 419

Kommungruppsmöte på Biblioteket i Arvika. Fr. v: Birgitta Juås, Glava, Sven Hede, Brunskog, Ingrid Aronsson, Älgå och Rune Kask, Stavnäs.

Rapporter från föreningarna i EU-projektet

ARVIKA KOMMUN

Vi var fyra föreningar i Arvika kommun som nappade på Hembygdsförbundets idé att söka medel från EU: Brunskog, Glava, Stavnäs och Älgå. Vi hade nog föreställt oss att få pengar till konkreta ting som takläggning, vägbyggen och brädfodring, men projektet visade sig innebära mycket mera: Vi fick lära oss om kökshygien och skatter, hur vi tar emot busslaster med kulturturister och behandlar textilier. Och inte minst viktigt: vi fick möta representanter för andra hembygdsföreningar. Vi fyra i Arvika kommun har träffats oräkneliga gånger: Vi har vridit och vänt på vår budget och fördelat den utan misshälligheter, gjort anställningsintervjuer och planerat arbetet så att samma personer har kunnat växla mellan hembygdsgrdarna. Projektet avslutades med en gemensam studieresa till Borgvik och Ransäter i vilken även andra engagerade i föreningarna kunde umgås och lära av varandra och de gästade föreningarna. Andra värmlandsföreningar har kommit på besök till oss. Sockengränsen är sprängd och vägen ligger öppen för samarbete i olika former.

Brunskogs hembygdsförening

På hembygdsgården har en genomgripande upprustning kunnat ske av restaurangbyggnaden. Lokaler har reparerats och utrustning har bytts ut, så att dagens krav på utrustning och miljö uppfylls. Dessutom har en komplett ombyggnad skett av toaletter och avloppssystem. Den andra större ombyggnaden

inom projektet gäller konsthallen, där bl.a. några tidsty-piska interiörer installerats. Tack vare nyssnämnda åtgärder står hembygdsgården nu väl rustad för att ta emot kurser, konferenser och matgäster året runt. I övrigt har teknisk utrustning anskaffats för dokumentation av hembygdsgrdarnas samlingar och för framtagning av marknadsföringsmaterial. Inom projektet har vi även tagit fram en ny hemsida, som vi hoppas skall ge en allsidig presentation av vår hembygdsgrd och av vad vi kan erbjuda våra gäster.

Glava hembygdsförening

En del av EU-pengarna som Glava fick har grävts ner i odlingsbäddar i örtagården. Vi vet att den är ett populärt utflyktsmål, öppen dygnet runt och året runt. Vi anordnar nu också sommarkurser om krydd- och medicinalväxter på hembygdsgrden. En annan del av pengarna har hamnat i ett WC. I och med att vi kan erbjuda en sådan facilitet har uthyrningen av hembygdsgrden mångdubblats. Grden har blivit ett alternativ för födelsedagar, konfirmandträffar, dop och bröllop för dem som vill fira dagen i en gammaldags miljö och uthyrningen har blivit en inkomstkälla att räkna med.

Stavnäs hembygdsförening

Lokalerna i Stavnäs används inte bara till föreningens egna sammankomster, utan hyrs ofta ut till födelsedagar, bröllop

med mera. Detta är en viktig inkomst för föreningen. Den största lokalen är en loge. Den har brädfodrats och därigenom blivit snyggare och framför allt dragfri, så att uthyrningssåsongen kunnat förlängas. Parkeringen har utvidgats och gjort platsen mer lättillgänglig. Utemiljön i övrigt har också förbättrats. Sammantaget har alla dessa åtgärder gjort hembygdsgården mer attraktiv för besökare. Det bör poängteras att det ideella arbete som föreningens medlemmar lagt ner, har varit en förutsättning för ett lyckat projekt

Älgå hembygdsförening

En av de senaste årens största händelser i Älgå hembygdsföreningens historia är utan tvekan den nya tillfartsvägen till hembygdsgården. Vår gamla väg var så trafikfarlig att varje besök vid hembygdsgården fick göras med livet som insats! Bussar kunde vi över huvud taget inte ta emot. Genom EU-projektet har vi nu fått en säker tillfart och en stor rymlig parkering och en ny tydlig skyltning. De två senaste årens ökning av besöksantalet talar sitt tydliga språk. Det har blivit mycket lättare och mera inbjudande att svänga ner till hembygdsgården! En annan stor händelse är iordningställandet av ett bygdemuseum i vårt gamla hamnmagasin. Där rådde stort kaos bland alla föremål som samlats under minst 25 år. Sommaren 2004 kom "våra" två EU-jobbare Morgan och Leif och bringade ordning i oredan. De visade sig vara "skräddarsydda" för vårt projekt

Älgå. Berndt Olsson och Bosse Solberg lägger ut fiberduk i området närmast hembygdsgården där det var lite blötare. Foto: Ingrid Aronsson.

och sorterade upp och tog hand om våra gamla saker. Nu kunde vi äntligen börja ställa i ordning olika miljöer och små temautställningar. Den 15 juli i år kunde vi för första gången öppna magasinet för allmänheten! Förutom spiksmedjan och hembygdsgården har Älgå nu fått ett bygdemuseum!

EDA KOMMUN

Alla är vinnare i detta EU-projekt

Lokala byggmaterialeverantörer, hantverkare och installatörer har ställt upp med förmånliga priser och betalningsvillkor. Föreningarna har fått väldigt mycket för pengarna. Genom tillskott av eget kapital och ideellt arbete har projektet bildat en grundplåt för vidare utveckling av hembygdsgårdarna. Samarbete med det lokala näringslivet och kommunen har ökat och stor gemenskap råder mellan föreningarna i kommundgruppen.

Kommunens representanter har vid upprepade tillfällen besökt de olika föreningarna under projektets gång väl medvetna om att bidraget förvaltats väl.

Eda hembygdsförening

Genom en omfattande renovering har en kulturhistorisk värdefull byggnad räddats. Lagom till säsongstart 2006 kunde "Tällebränna" öppnats för besökare som fick inblick i hur enkelt och fattigt folk levde för 100 år sedan. Byggnaden har fått ny grundläggning och rötskadade bottenstockar har bytts ut.

Ny skorsten har murats och torvtaket har lagts om. Genom egenfinansiering och ideellt arbete har investeringar gjorts i hembygdsgårdens kök och sanitära utrymmen för att tillgodose krav från myndigheter angående livsmedelshandling. Även en hemsida har upprättats på ideell basis.

Köla hembygdsförening

Hembygdsförening Köla stämma har nu flyttat från en sockenstuga från 1800-talet till en modern hembygdsgård. Den före detta arrendatorbyggnaden vid Köla prästgård har helrenoverats. Byggnaden, en gåva från Köla pastorat byggdes på 1940-talet och är nu i skick som ny. Genom egenfinansiering har man konverterat från olja till biobränsle, byggt en ny veranda, iordningställt vävkammare och installerat vitvaror i köket. En kommunal fond och privatpersoner har finansierat förbättringar för rörelsehindrade. Ombyggnaden möjliggör verksamhet året om.

Järnskogs hembygdsförening

Den gamla hembygdsgården med omodernt kök och små serveringsutrymmen hade tjänat ut. Personalen måste få bättre arbetsmiljö och slippa slita ut knän och höfter på spring i trappor och över höga trösklar. Antalet besökare ökade dessutom år efter år. EU-pengarna blev en välkommen grundplåt i jättesatsningen på en helt ny restaurang med beredningskök. Genom en stor del egenfinansiering och många ideella timmar kunde den nya anläggningen tas i bruk sommaren 2006. För att underlätta buss- och biltrafik har ny anslutningsväg med tillhörande parkering iordningställt. Verksamhet kommer att bedrivas året om. Den nya anläggningen har blivit ett välkommet tillskott till ortens behov av samlingslokaler.

HAGFORS KOMMUN

Ekshärads hembygdsförening

Bakgrund – utgångsläge – målgrupp

Ekshärads Hembygdsgård är en av de äldsta i Värmland med högt besöksantal. Den används frekvent av orsdbefolkningen vid dop, vigsel och andra högtider. Vi har numera också direktriktade ungdomsaktiviteter, som är mycket uppskattade av ungdomar och föräldrar.

Syfte och mål

En attraktivare och mer välbesökt hembygdsgård, med ökat besöksantal och fler bokningar. Utökad marknadsföring genom vår hemsida.

Adinas Café: Nyttillverkning och målning av fönster

Utställningslogen: Nykonstruktion och läggning av nytt tak av pannplåt.

Huvudbyggnad: Läggning av nytt parkettgolv i stora salen

Hemsida: En hemsida har skapats för utökad turismkultur.

Gustav Adolfs Hembygdsförening

För Gustav Adolfs Hembygdsförening har EU-bidraget fått stor betydelse. Projektet har bidragit till materiella förbättringar och fler personliga insatser. På Hembygdsgården har vi planerligt fått våra uppgifter tillgodosedda. Vi har färdigställt vår skolmuseum och fått nya tak på en del av våra byggnader samt hänggrännor har blivit eftersedda och lagade efter behov. Vår förening har genom EU-bidraget fått en upplyftning med många nya medlemmar ca en 10% ökning.

En del av våra medlemmar är av utländsk härkomst, vilket bidragit till många nya idéer och som gett vår förening nytt hopp och framtidstro. Bland medlemmarna finns en konstnär som arbetat fram en logotype över Hembygdsgården.

Smedjan kommer inom en snar framtid att iordningställas av en holländsk medlem. Bakarstugan är mycket flitigt använd av våra medlemmar och försäljning av tunnbröd har gett föreningen ett ansikte utåt.

Våra medlemmar har bidragit till att vi kan ha flera sammankomster t ex musik och berättarrangemang m m. I år har vi instiftat ett nytt förhoppningsvis ett återkommande arrangemang firandet av Svenska Flaggans dag. Vi har även ett gott samarbete med kyrkan och får därigenom stifta många nya bekantskaper. Uthyrning av lokaler har ökat under året. Just nu planeras för en julmarknad den 2 december 2006. Vi i styrelsen för Gustav Adolfs Hembygdsförening ser ljus på framtiden och bidrar tiden an. Med många positiva hälsningar från Gustav Adolfs Hembygdsförening.

Hagfors Hembygdsförening

"All vår väntan bliver svår" är nog ett bra sätt att sammanfatta tiden före EU-projektet startas.

Ett projekt som redan var aktuellt, om än bara på planeringsstadiet, när jag 1999 tillträdde som sekreterare i en för-

ening som stod på ruinens brant och där ingen verksamhet bedrevs på hembygdsgården. Efter många turer med inventering, projektbeskrivning, Bantning av projektet i flera omgångar och ny projektbeskrivning, blev det äntligen klart för byggstart i augusti 2004. Då var projektet så nedbantat att bara en del återstod av ursprungsprojektet, ett nytt kök i samlingslokalen. Vi övervägde att dra oss ur i sista stund, men beslutade att bygga så långt pengarna räckte, en sådan chans kommer väl knappast igen.

Byggstart i augusti 2004

Vi grävde och plintade, drog fram vatten och avlopp, skaffade hem byggmaterial så att allt fanns på plats när snickarna anlände 20/9. Då blev det riktig fart. Uppstolpningen av ytterväggar, golv och yttertak var klart på 14 dagar. Snickarna skulle vidare till nästa ställe men ingen var klar att ta emot dem, så vi fick ha dem i drygt 14 dagar extra. Under den tiden hann dom med att isolera och lägga in innergolv och tak, sedan var det elektrikers tur.

I nästa vända blev innerväggar, lister, fönster och förråd klart. Snickarna flyttade igen och vi tapetserade, målade och lade på golvmatta. När dom så återkom sista perioden, i februari 2005, var köket klart att inreda. Alla skåp från gamla köket hade vi rivit ut och målat om och återanvände i det nya köket. Arbetsbänkar och diskbänkar, spis, stekbord, fläktar och diskmaskin kom snabbt på plats och när snickarna var klara återstod bara de sista kopplingarna för rörmokare och elektriker.

Den 1/3 2005 var köket klart att ta i bruk och redan den 11/3 hade vi den första uthyrningen. Elddopet kom den 21/5 när Hembygdsförbundets årsstämma hölls på vår hembygdsgård och vi kunde utspisa ca 115 deltagare. Detta arrangemang gav oss verkligen insikt i vilken ökning av kapaciteten det nya köket innebar. Stora rejäla arbetsytor samt bra bänkhöjd och bra maskinell utrustning, har väsentligen förbättrat arbetsmiljön för våra arbetspraktikanter och att vi fått fullständigt livsmedelstillstånd. Utbudet av mat och intäkterna av servering har ökat kraftigt och inneburit en sådan förstärkning av föreningskassan, att vi i dag har råd att själva bekosta många nödvändiga åtgärder. Inom de närmaste månaderna kommer vi att lönebidragsanställa en vaktmästare på heltid, vilket inte varit möjligt utan vårt nya EU-kök.

Vi har idag också mycket bättre möjligheter att på ett bra sätt att ta emot turister. Att alltid kunna erbjuda en bit mat, eller en kopp kaffe med hembakat bröd är väl för de flesta föreningar den säkraste inkomstkällan.

Till sist vill jag ge en stor ros till projektledaren Inger Axelsson, dit man alltid kunde vända sig med alla möjliga och omöjliga frågor och alltid få bra svar. Fakturering och återbetalning av pengar fungerade väldigt bra och därmed löpte också arbetet friktionsfritt och projektiden blev för våran del väldigt kort. Ett varmt tack för all hjälp från oss i Hagfors Hembygdsförening.

Norra Råda hembygdsförening

Det var ett efterlängt EU-projekt som så småningom kom igång efter en trevande inledning med vissa bekymmer att få tag i lämpliga personer för att utföra de byggnadsarbeten som ingick i projektet. Det som kom att utföras på Norra Råda hembygdsgård var, som på så många andra hembygdsgårdar, bara en bråkdel av det som initialt planerades efter Kjell Östlins behovsanalys. Anledningen till detta är som vi alla vet bl.a. AF:s minskade anslag och Region Värmlands uteblivna medfinansiering.

Det som vi ansåg viktigast var att bygga om Kärnåsens ena kök till rådande köksstandard. Detta för att möta lagens nya krav och även kunna öka försäljningen, vilket kommer att generera ökade intäkter. En liten lokal för klädombyte skapades och vissa förbättringar gjordes också beträffande kyl- och frysutrymmen, frysrummet ombyggdes för miljövänligt kylmedel.

Till Finnskogalagens övre serveringslokal byggdes en utvändigt trappa med ett mindre förvaringsutrymme under det terrassliknande utrymmet som blev utanför dörren.

Dessutom genomgick en av säterbodarna en genomgripande restaurering med ny mur och grund. Ombyggnationen var i grevens tid, det visade sig att muren var sotig på baksidan av genomträngd eld. Även taket lades om. Säterboden är en av

hembygdsgårdens viktigaste byggnader, här kokas sötost och kärnas smör.

För utvecklingen av Teaterområdet byggdes en "ljudbur", ett utrymme för ljudteknikern och hans utrustning. Byggnaden sparar minst två timmars arbete varje gång som stora scenen ska användas. Denna kan förses med hjul och på så sätt relativt enkelt flyttas om det är nödvändigt av olika anledningar.

En annan viktig del av EU-projektet var de nätverksträffar som hållits under åren. Dessa var mycket uppskattade och gav oss många fina kontakter. Projektet kom också att innebära en hel del ideella arbeten och när det gäller så ställer alla upp. Taket på säterboden lades helt ideellt och det var bråda dagar, men fyllda med arbetsglädje och gemenskap. Nu är det upp till oss alla i föreningarna att spinna vidare på de kontakter som byggts upp under projektet.

Sunnemo hembygdsförening

Bytet av uppvärmningssystem från el till jordvärme har halverat uppvärmningskostnaderna samtidigt som det bidrar till en bättre miljö. Ett arbetsrum och ett pentry i bottenvåningen på Gubbkroken har gett en bättre arbetsmiljö och en toalett har handikappanpassats. Hembygdsgården har dessutom ramats in av en 250 meter lång gärdsgård.

Slangläggning 23-24 oktober 2004 för installation av jordvärme på Gubbkroken. Foto: Lennart Darsell.

SUNNE KOMMUN

Fyra av Sunne kommuns fem hembygdsföreningar har medverkat i projektet: Gräsmarks-, Sunnes-, Västra Ämterviks- och Östra Ämterviks hembygdsförening.

Upptakt

I april 2004 blev äntligen Mål 2 EU-projektet beviljat, ett projekt vi hade kämpat i många år för att få till. Men projektet hade blivit nerbantat från planerade 3 år till nu två år, och projektstart var 1 januari, 2004 även om det blev beviljat i april 2004! Det betydde att det vi hade planerat skulle genomföras på i princip 2 ½ år, nu skulle genomföras på lite mer än 1 år.

Representanter från våra fyra föreningar träffades ett antal gånger för att fastställa ny fördelning av arbetskraft, arbetsledningsresurser, investeringsmedel och medel för att genomföra nätverksträffar. Det sista för att diskutera oss fram till bl.a. förbättrad marknadsföring, utökade turistbesök och förstärkt samarbete oss föreningar emellan.

Därefter kontaktades våra lokala samarbetspartners: Sunne Kommun för att försäkra oss om deras fortsatta medverkan, Fryksdalens Sparbank för att få bekräftelse på att de fortsatt kommer att stödja oss, Arbetsförmedlingen för att se vilken arbetskraft som fanns att tillgå och från när. Och alla tre bekräftade att de skulle medverka. Efter att Arbetsförmedlingen hade gett oss namn på personer som skulle kunna arbeta för oss, intervjuade kommungruppens representanter dessa personer. Vi berättade vilka krav vi ställde på dem (bl a att de skulle arbeta på olika hembygdsgårdar på olika tider och med olika arbetsledare) och vilka krav de kunde ställa på oss. Detta accepterades av alla parter.

Projektet sätts igång

För att kunna arbeta in det uteblivna året, startade vi byggnationer med dubbel arbetsstyrka i juli resp. augusti 2004, alltså fyra personer. Dessa fyra personer bytte arbetsplats flera gånger beroende på om det rörde sig om utomhusarbete, inomhusarbete, förlagda till vinterhalvåret, eller att arbetsledarna hade förhinder.

Det blev smidiga byten av arbetsplatser hela byggtiden, där inställningen alltid var att ta hänsyn till hur mottagningsapparatens var på resp. hembygdsgård, eftersom också ideell arbetskraft stöttade till nästan hela tiden. Det ska inte stickas under stol med att våra duktiga arbetare blev bortskämda på några hembygdsgårdar där de nästan dagligen under sommarsäsongen blev serverade goda bakverk till kaffet. Men det var välförtjänt.

Under byggtiden, hade vi kontinuerlig kontakt med arbetsförmedlingen för att informera om hur projektet flöt på.

Parallellt med att byggnationer pågick, planerades för- och genomfördes nätverksträffar med olika teman omkring att ta emot besökare, och möten i projektets styrgrupp och inom

kommungruppen. Mötena förlades till olika hembygdsgårdar, Finnkulturcentret, Värmlands Museum och själva projektkontoret i Gräsmark. I varje förening arbetades det också för att ta fram hemsidor, och en förening öppnade en internetportal för sin bygd.

Resultat

Efter att ha genomfört byggnadsarbeten i ett år och tre månader och föreningarna tillsammans har genomfört ung 3 500 ideella arbetstimmar, är resultatet av projektet att toalettkapaciteten har ökat och handikapptoalett har byggts till, kök har moderniserats, byggnader har blivit förbättrade och egna hemsidor har startats; allt saker som gör att vi känner oss bättre rustade att ta emot besökare. Därutöver har arbetsplatser bevarats och nya skapats.

Dessutom anser vi att samarbetet mellan föreningarna inom kommunen och med de i projektet medverkande föreningarna från de fem andra kommunerna har stärkts. De många mötena av olika typ har gett oss större kunskap om varandras föreningar. Vi har fått bättre förmåga att söka och arbeta i projekt. Det fina samarbetet vi alltid har haft med vår Arbetsförmedling har förstärkts.

Vi har utprovat och förberett för att kunna ta emot bussgrupper till kommunens hembygdsgårdar. Och sist, men inte minst, vi har haft det arbetsamt men roligt!

Fortsättningen

Nu går vi vidare och fortsätter planeringen för det pågående Landsbygdsutvecklingsprojektet *Våra Högtider*. Vi planerar också att fortsätta gemensamt att planera för marknadsföringsinsatser av våra hembygdsgårdar. Och vi fortsätter ACCESS-projektet, Kulturrådets projekt för att digitalt tillgängliggöra hembygdsföreningarnas samlingar.

"Skitsnack" under en rundresa bland Kulturturismens hembygdsgårdar. Foto: Lena Edstrand.

Svanskogs hembydsgård. Förråd och handikapptoa.

Industrimuseet på Säffle hembydsgård

SÄFFLE KOMMUN

Gillberga hembygdsförening

Från början hade Gillberga Hembygdsförening efter inköp av innehåll i en gammal smedja tänkt delta i projektet för att bl.a. bygga upp en ny gammaldags smedja samt att iordningställa ett föremålmuseum. Då projektets förutsättningar ändrades både tidsmässigt och ekonomiskt var detta inte längre möjligt. Nytt utgångsläge var att föremålmuseet redan var klart och invigt och att projektmedlen inte räckte till uppförande av en ny smedja. Föreningen bestämde sig därför för att satsa på marknadsföring av de olika besöksmål man har såsom föremålmuseet, marknadsbodarna, hembydsgården och den gamla järnhandel. Man bestämde även att föreningens kansli skulle flyttas från järnhandel för att kunna visa hela byggnaden samt att ett släktforskningskontor för allmänheten skulle öppnas i en nyinköpt lokal.

Föreningen ville även få till ett samarbete med olika företag och besöksmål i Gillbergadalen för att öka tillströmningen av besökare och på så sätt öka intäkterna till föreningen för att ha möjlighet att fortsätta bevara samt vidareutveckla de byggnader och miljöer som föreningen äger idag.

Målgruppen för de olika marknadsföringsaktiviteterna var främst olika andra föreningar och bussarrangörer i Värmland. Måluppfyllelsen är över förväntan med tanke på projektets begränsade tidsperiod. Efter de marknadsförings- och nätverksaktiviteter som genomförts under 2004 och 2005 har antalet besökande ökat under turistsäsongen 2005 och 2006 och medfört ökade intäkter.

Det är både besök av de traditionella besökarna, dvs. enskilda personer men vi har även nått ut till en ny målgrupp som är grupper i buss som köpt paketresor enligt den nygjorda broschyren.

Långseruds hembygdsförening

Under våren 2005 hade vi en kille från arbetsförmedlingen, Torbjörn Karlsson, hos oss som genomförde följande arbeten: Informationstavla byggd och uppsatt, med kort beskrivning

av området. Nya skåp byggda på övervåningen för förvaring av samlingar. Div snickerier för förbättring för kökspersonalen. Ny trappa till stolbod. Ny dörr och dörröppning på loge.

Eftersom det gick mycket lång tid mellan det att ansökan skrevs och projektet kunde genomföras hade vi hunnit göra mycket av det som fanns med i den ursprungliga ansökan själva, men vi fick istället hjälp med andra arbetsuppgifter.

Vi har deltagit i Säffle kommungrupps möten och olika medlemmar i föreningen har deltagit i nätverksträffarna och på en information om livsmedelshygien.

Vi räknar med att använda vår hembydsgård som tidigare, men kommer att stå bättre rustade att ta emot besökare.

Svanskogs hembygdsförening

Vi har genom pengar från EU mål 2 kunnat bygga till mangårdsbyggnaden på baksidan med en handikapptoalett. Till sammans med den kunde vi få ett förråd för alla våra arkivhandlingar samt ett utökat utrymme för kökshandlingen. Vi har också kunnat installera belysning på vår stora loge och i härbret. Detta gör att tillgängligheten för allmänheten blivit mycket bättre speciellt vid våra stora arrangemang som Midsommarfirandet och Julmarknaden.

Säffle hembygdsförening

För Säfflebygdens hembygdsförening har EU-projektet inneburit en möjlighet att uppföra ett annex i anslutning till hembydsgården. Därmed gick en 70-årig dröm i uppfyllelse. I samband med projektet har några få personer lagt ned tusentals timmar av ideellt arbete – en nödvändighet för att lyckas förverkliga projektet. Det visade sig nämligen omöjligt att hitta lämpliga medarbetare via arbetsförmedlingen.

Den nya byggnaden som är i två plan om vardera 40 kvadratmeter är tänkt att på nedre plan innehålla föremål och bilder som speglar Säffles tvåhundraåriga industri- och handelshistoria. Hembygdsföreningen tycker det är viktigt att bevara denna kunskap åt nuvarande och kommande generationer och

har därför drivit flera projekt för att samla in föremål och minnen från säffleborna. Målsättningen är att skapa en utställning i den nya byggnaden, men ett första delresultat blev boken *Säfflebor berättar* som gavs ut under våren 2006.

På andra våningen kommer den nya byggnaden att inrymma ett litet bildmuseum med bilder från fotografier som varit verksamma i Säffle. Den mest betydelsefulla är Ludvig Åberg som var verksam mellan 1890 och 1957. Hans 50 000 glasplå-

tar dokumenterade inte bara människor utan många miljöer från Säffle och bygden däromkring. EU-stödet har även använts till framtagande och dokumentation av bilderna.

Vår förhoppning är att Hembygdsföreningen i och med denna satsning kommer att få ett uppsving med många fler besökande. Vi tror också att det omfattande dokumentationsprojekt som drivs inom föreningen är unikt för hela Värmland.

ÅRJÄNGS KOMMUN

Blomskogs Hembygdsförening

1988 spelades bygdespelet *Amerikabrevet* upp på det gamla gårdstunet i Källtegens by. Fastigheten förvärvades av H.B.F 2004 och hoppas att i framtiden kunna koncentrera all verksamhet dit. Amerikabrevet uppförs 2 dagar varje sommar sen 1988.

Det EU-projekt som Värmlands Hembygdsförbund hade planer på sen länge kom väl till pass. Vi fick möjlighet att bygga en toalettanläggning som nu är slutförd och även renovera de gamla byggnaderna som finns på gården.

Toalettbyggnaden är byggd i timmer som kommer från bygden och uppförd på plats. Byggnaden smälter väl in i miljön. Vattnet kommer från kallkällan som finns alldeles i närheten och eller är inmonterad.

Projektet har krävt mycket arbete och många resor, men har skötts på ett klanderfritt sätt från Hembygdsförbundets ledning och framför allt av projektledare Inger Axelsson. Projektet hoppas i framtiden kunna leda till en deltidstjänst i bygden.

Silleruds Hembygdsförening

Silleruds Hembygdsförening har genom EU-projektet kunnat färdigställa en öppen loge, för aktiviteter vid Hembygdsgården under sommarhalvåret. Logen var ursprungligen uppförd omkring 1850 som sädesloge, slutet av 1970-talet flyttades den till Årjängs Folkets Park där den under ca 20 år användes som discolodge. Silleruds hembygdsförening blev erbjuden att överta logen när marken där den stod, skulle användas till annat.

Den gamla timmerstommen restes vid Hembygdsgården. I EU-projektet har nytt golv och nytt "stecketak" lagts på logen, invändigt har den klätts med panelbräder. Tack vare EU-projektet har vi och hela bygden, fått en lokal som är väl lämpad för uppträdanden, utställningar och familjefester.

Östervallskogs Hembygdsförening

Vi ska vara med i ett EU-projekt. Vi ska "få pengar" till toaletter via detta projekt, det var så vi såg det "få pengar" allt ideellt arbete, egenavgifter, arbetskraft, material m. m. det ordnar sig.

Örtagården vid hembygdsgården i Östervallskog.

Tvekan var där, men har vi sagt ja så får vi fortsätta. Nu i efterhand kan vi säga att det inte bara var att "få pengar", mycket arbete har lagts ner i en utdragen historia men resultatet står där förhoppningsvis i 20 år. Toalettbyggnaden blev JÄTTEBRA, just vad hembygdsgården behövde.

Positiva effekter som ökad uthyrning, ökat besöksantal och samarbete med andra föreningar och privatpersoner kom utan att vi behövde tänka på det, ord som "aldrig mer projekt" förbyttes till ett litet Örtagård projekt där skoleleverna blev involverade. Vi, alltså hembygdsföreningen, har växt, utvecklats och vi söker nya vägar, vi skall tänka positivt. Vem vet, vi kanske nappar på något nytt projekt i framtiden.

Kommungruppernas representanter samlade vid projektkontoret i Krokbäcken. Foto: Kjell Sundström

Utvärdering av EU-projektet

Kulturturismens Hembygdsgrändar i Värmland, ett EU-projekt som pågått 2004 – 2006 och nu håller på att avslutas. 23 värmländska hembygdsföreningar i sex kommuner har deltagit i projektet. Målet är att stärka hembygdsgrändarnas ställning som besöksmål och ge förutsättningar för arbetstillfällena. Detta har inneburit att befintliga byggnader har byggts om för att bättre möta de krav som kulturturismen ställer på hembygdsgrändarna. Projektet har i vissa fall möjliggjort nya satsningar och i andra fall har det handlat om sådana som kanske förr eller senare skulle ha blivit nödvändiga att genomföra. Tillsammans med medel från EU och offentliga myndigheter har projektet möjliggjorts genom betydande insatser från de deltagande föreningarna i form av både eget kapital och ideellt arbete.

Även om den pågående utvärderingen av projektet är i sin linda kan vi konstatera att projektet har lyckats att i stort sett uppnå sina uppsatta mål vad gäller skapande av arbetstillfällena. Projektet har, enligt genomförd enkätundersökning, haft en annan positiv effekt, nämligen att föreningarna som deltagit i projektet uppger att deltagandet fört med sig att de numer har kontakt med andra föreningar, både inom och mellan de sex kommungrupperna. Detta är en effekt som är svår att värdera, men som kan komma att bli en viktig tillgång vid framtida

projekt och vid en fortsatt utveckling av den värmländska kulturturismen. Föreningarna har också ställt sig positiva till projektets organisation. Speciellt positiva synes de vara till det gemensamma projektkontoret och grupperingen i sex kommungrupper. Kommungrupperna har utgjort en viktig länk mellan hembygdsföreningarna. Det som har utgjort smolk i bägaren eller till och från har varit ett problem var bristen på yrkeskunig arbetskraft förmedlad genom arbetsförmedlingarna.

Flertalet föreningar har av projektet givits möjligheter till investeringar som tidigare varit ovanliga, sådana som möjliggör utveckling och vidgning av konceptet hembygdsgränd. Ett koncept som nu alltså tycks stå sig både starkare och mer mångfacetterat än tidigare och som utgör en tillgång för det fortsatta utvecklingsarbetet inom hembygdsrörelsen. Föreningarna borrar för lokal och genuin upplevelse av den värmländska kulturen. När nu projektet närmar sig slutet och de vanliga sysslorna inom föreningarna tar vid, är det viktigt att nätverket och kontakterna som under åren utvecklats hålls vid liv.

Marcus Ednarsson

Filosofie doktor i kulturgeografi, utvärderare av projektet "Kulturturismens Hembygdsgrändar i Värmland". Verksam som universitetslektor och forskare inom turism vid Karlstads universitet.

Järnskogs hembygdsgård, projektavslutningen 26 aug. Fr.v. Bo Andersson, Inger Axelsson, Harriet Lindberg AF i Arvika, Karl-Axel Branzell.

Så här tycker vi om projektet

Det känns viktigt att utveckla hembygdsgårdarna för att kunna användas på ett sätt som passar dagens människor. För att detta ska kunna göras och gårdarna bibehållas så måste vi också tänka i affärsmässiga banor vilket projektet framhåller och stärker genom inte bara att renovera och bygga nytt utan också genom att prata om och visa exempel på aktiviteter och koncept som är ekonomiskt hållbara och vinstgivande.

Det var trevligt att komma till Järnskog och jag är imponerad av Beredskapsmuseet. Generellt kan man säga att hembygdsgårdarna måste tänka över vilken målgrupp de riktar sig till – vill vi att alla ska komma – eller vill vi att de som är intresserade av hembygdshistoria ska nyttja gårdarna?

För att få bra koncept måste detta tänkas igenom så att man inte beklagar att det inte kommer yngre människor när man faktiskt inte har produkter som attraherar dessa. En äldre man sa klokt i sitt föredrag att så såg det ut för 30 - 40 år sedan när han började också, man blir inte intresserad av sin närhistoria förrän man själv har en egen historia och man är runt 40. Så summan blir att nu finns möjligheterna till att starta affärsmässiga verksamheter rent praktiskt (kök och toaletter m. m. finns), idéer om verksamheter har presenterats på olika sätt så det är "bara" att skapa idémedjor och dra igång ekonomiskt hållbara verksamheter som ger hembygdsgårdarna kraft att överleva.

Maria Mattsson, Sunne kommun

Idag avslutas början på något nytt

Vi var inbjudna, jag och Maria Mattsson som representanter från Sunne kommuns deltagande i Kulturturismens hembygdsgårdar. Vi har därför åkt till Järnskogs hembygdsgård för att få information om hur EU-projektet gått och vad som kan väntas i framtiden. Det var många talare och jag antecknade

en massa ord. Leda gänget, Mål 2 projektet kontra miljoner hit och dit, arbetsfördelning och ideella krafter räknas också. Ingen homogen samling, men bra organisation. Det mest bestående är samarbetet mellan de olika hembygdsgårdarna som vi nu kan bygga vidare på. Vi måste också marknadsföra detta mera för att öka intäkterna. Nu går vi vidare med accessbidraget och tillgängliggör hela hembygdsgårdarna. Det var en intressant och trevlig avslutning. Maria från näringslivet och jag skjutsar hem Inger Axelsson, så vi besökte även EU-kontoret i glesbygden Krokbäckens skola. Vi drack "elvakaffe" där och kom hem 23.30 då vi hade så mycket att diskutera.

Solweig Larsson, Sunne kommun

Maria Mattsson och Kjell Arstad minglar i Järnskog.

BRYSELKEX

225 g vetemjöl
1 tsk bakpulver
50 g marzipanpulver
200 g smör
100 g socker

Gör så här

Hacka alla ingredienserna tillsammans direkt på bakskivan tills du får en smidig deg. Forma degen till 3 längder. Låt längderna stå kallt i ett par timmar innan de skärs i skivor.

Garnering

Röd eller grön karamellfärg och strösocker
Gräddas i 175°-200°

Gunnel Eriksson, Ransbysätter, Lysvik.

GAMMALDAGS JULMARKNAD

Svanskogs hembygdsgård
Lördag 9 dec kl 15-18
Arr: Svanskogs Byalag m. fl.

BEHÖVER NI TAKSPÅN?

Vänd Er till Ekshärads Hembygdsförening
Info: Bo Johansson tel: 0563-408 34

Hemslöjdens Dag, firades på Alsters Herrgård. Foto Jörgen Edberg.

Hemslöjden i Värmland 100 år

På hösten 1906 var konstnären Gustaf Ankarcrona, Leksand, inbjuden till Karlstad av rektor Mauritz Tisell vid Molkoms Folkhögskola för att hålla ett föredrag om hemslöjd. Detta resulterade i att Föreningen Värmlands Hemslöjd u.p.a. bildades. Vid föreningens första årsmöte våren 1907 var medlemsantalet 415 personer. År 1986 ombildades förening till LänsHemslöjdsföreningen i Värmland.

Föreningen är ansluten till Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund och har aktivt deltagit i hemslöjdsutställningar världen över. Allt står att läsa i Värmlands Museums årsbok *Förr och nu, Slöjden tar form*, 2005. 100-årsjubileet, Hemslöjdens Dag, firades på Alsters Herrgård den 2 september 2006, Firandet började med ett besök på Värmlands Museum och visning av utställningen Sjöjckalaset.

Slöjckalaset

En utställning där länsHemslöjdskonsulent Carina Olsson i samarbete med Värmlands Museum visade Värmländsk slöjd genom 100 år. Där fanns både gammalt, nytt och mångkulturellt.

Därefter samlades ett 60-tal gäster vid V:a Flygeln på Alsters Herrgård där vi fick en drink med tilltugg, tittade på utställningen Utmärkt Värmländsk slöjd 2006 samt underhölls av riksspelman Per Thomas Eriksson och Pasi Paasanen.

I huvudbyggnaden på Alsters Herrgård serverades en välkomponerad middag. Därefter förflyttade vi oss till andra våningen, där spelmännen underhöll med ett trevligt sång- och musikprogram. Länsrådet Björn Sandborgh delade ut förtjänstplaketter till 21 personer som betytt mycket för hemslöjden i Värmland.

Georg Johansson och Erik Svensson fick diplom som utmärkta värmländska slöjdare, med 10 godkända slöjdalster i följd. En stipendiefond instiftades för unga slöjdare i Värmland. En trevlig dag att minns!

Eivor Bäckman

Skolan i hembygdsarbetet

Skolans roll i hembygdsarbetet är en viktig faktor för att bibringa kunskap och förståelse för vår lokalhistoria. I min egen hembygdsförening, Fryksände, har vi i snart tjugo år anordnat hembygdsdagar där barnen har haft sin givna plats. I en gammal smedbostad har en enkel skolsal inretts. Där får barnen under någon timme vara med om en skoldag för hundra år sen.

Under de senaste åren har hembygdsföreningen utvecklat ett allt närmare samarbete med skolorna i hemkommunen. Speciellt stort intresse visas för de temadagar kring ämnet Finnkultur som hembygdsföreningen kan erbjuda. I hembygdsgården rökstuga, som då är eldad på autentiskt sätt, får eleverna möta föreningsmedlemmar som inlevelsefullt gestaltar de finska invandrarna. Dessa temadagar arrangeras ofta i samarbete med något studieförbund.

I september 2004 anordnades en temadag på hembygdsgården Kollsberg, om vardagslivet förr. Eleverna i årskurs 6 på Holmesskolan fick då en inblick i hur det var att bo i en rökstuga. De fick även besöka den gamla skolan och se Tors-

bymuseet samt handla i lanthandeln för fem öre. De fick också pröva på att hugga ved, att karda och spinna och att tvätta kläder utomhus.

Sagostigen

För att intressera de allra yngsta besökarna, och inspirera dem till besök på hembygdsgården, planerar vi att anlägga en sagostig på Kollsberg. Hembygdsföreningen har redan tidigare anordnat tillfälliga sagostigar, då i samband med våra hembygdsdagar. De dockor och föremål som användes vid dessa tillfällen var gjorda av textila material och måste därför placeras ut i skogen på aktivitetsdagens morgon och bäras in igen samma kväll.

Tanken med den nya sagostigen är att den ska vara mera permanent och kunna vara tillgänglig under hela sommaren. Föreningen har genomfört en förstudie som har mynnat ut i ett konkret förslag om hur en permanent sagostig ska kunna anordnas.

Lilian Nilsson

På en vandring efter Sagostigen vid Kollsberg möts man ofta av oväntade överraskningar.

Förstudie

En projektgrupp bestående av intresserade medlemmar i Fryksände hembygdsförening har utarbetat följande idéskiss till förverkligande av en Sagostig i Kollsbergsskogen. Projektgruppen är enig om att det inte finns några direkta hinder, utom möjligen ekonomiska, att inom en snar framtid kunna färdigställa en första etapp av sagostigen. Vi ser även möjligheter att kunna bygga ut stigen längre fram och/eller göra temporära utställningar, temadagar etc. för anpassning till barn i olika åldrar. I nuläget är 3 platser möjliga att nå för funktionshindre.

– Dock ej hela stigen då terrängen är kuperad, vilket vi ser som en fördel för barns motoriska utveckling. Sagostigen bör attrahera både flickor och pojkar, då ingen station är könsbunden. Alla har en chans att utveckla fantasi och kunskap med alla sinnen öppna.

Några stationer ska återge nordiska folksagor och lokala sägner, medan andra ger tillfälle att bli nyfiken på naturkunskap och historia. Vi anser att Sagostigen kan användas av såväl förskolor/skolor som enskilda besökare, ortsbor och turister.

Kring Sagostigen kan det utvecklas ett nätverk av äldre traditionsbärare, biblioteket, ortens lokala museer, konsthantverkare, författare och musiker etc. Författarinnan Barbro Lindgren, som har sina rötter i Torsby, har lovat att vi får använda hennes sagor och lyrik, och konsthantverkaren Majwonne Hallström har gett oss löfte att utveckla en skröna om hennes Torsbytomte.

En av hembygdsföreningens medlemmar har experimenterat med stål och betong och han har visat sig vara en lovande skulptör. – De tre Bockarna Bruse står redan klara ute i skogen.

Visionen

Sagostigen i Kollsbergsskogen skall snitslas med vackert blå stolpar med en gyllene krona på toppen. Stigen börjar i anslutning till Hembygdsgården.

– En liten bit in i skogen; en gårdsgård i barnhöjd inramar stigen som leder fram till en grind. Nu anar man att äventyret börjar: – En liten bit till – en backstuga. Den får symbolisera det enkla boendet förr i tiden.

Ytterligare en liten bit på väg kommer vi till sagans slott. Nu är vi inne i Sagans land. I en liten sänka i skogen hittar vi prinsessan *Tuvstarr* vid ett litet kärr. – Sen en gammal trädstam där vi kan studera mossor, lavar och allehanda småkryp. – Ypperligt tillfälle för ekologiska samtal. Trollskogen är nu nära. Har vi tur ser vi troll. – Ibland är de där – ibland inte.

Tomtar och vättar: Tomtebobarnen som bor under tallens rötter, Torsbyvätten som får en sägenliknande historia. Sedan kommer vi till asken Yggdrasil – en symbol för våra urgamla gudasagor.

Mera historia: Nära stigen ligger ett autentiskt gravröse från bronsåldern. Här är plats för skattjakt: Vi letar runor och löser gåtfulla meddelanden. Sen kommer vi till Thori Jotuns plats. Jätten Thori var enligt legenden Torsbys första nybyggare. Här

finner vi honom i sin fulla längd 3,6 m. Terrängen ändrar karaktär:

– Vi ser ut över sjön Fryken. Marken är stenig och det bär uppför. – Vi kommer till myrstacken. En informationstavla berättar om myror och hur de lever.

En stor bock bredvid stigen, och en mindre, och längre fram en killing på bron. Bockarna Bruse är av tåligt material, – går att sitta på. Vi går vaksamma över bron! Ibland är det ett troll inunder. På andra sidan är marken grön av vicker. En lokal ramsa om *Bocken i Artå kern* finns anslagen.

I timmerkojan kan vi gå in, äta vår matsäck och berätta skrönor för varandra vid elden. Vi passerar *Blåbärsskogen* och *Enebacken* och närmar oss sagostigens högsta punkt. Vi kliver upp på en berghäll och här ligger en stor sten. Vi är nu på Barbro Lindgrens plats. Poesi och dikt finns i ord, bild och form. Nu är sagostigen nästan slut. Vi känner igen oss vid gårdesgården. Här finns en önskebrunn.

– De vuxna som gått med förstår att sagostigen behöver *önskepengar* för finansiering av drift och underhåll. Nära denna plats finns en naturscen där det är möjligt att ordna tillfälliga evenemang. I en närbelägen smedja finns elektricitet som möjliggör extra ljussättning vid små skådespel. På Hembygdsgården kan man sen bearbeta sina intryck vid en fika. – Köpa en minnessak och/eller en liten skrift om Sagostigen.

Ragnhild Ejdervall, projektledare

Bli medlem i:
Värmlands Hembygdsförbund
Obligatorisk föreningsavgift 500 kr/år
inkluderande 5 ex. av Näverluren.

Näverluren

Prenumerationspris: 100 kronor per år o enskild
Prenumerera på Näverluren genom att sätta
in nämnda summa på vårt postgiro 9 70 98-8
Glöm inte skriva namn och adress

Haborshyttfältet i Nordmark

Haborshyttfältet är beläget 2,5 km öster om Nordmarks kyrka och omfattar ett mycket stort antal gruvor, de flesta ligger mellan den lilla Hultjärnen och Hejsmossen. Gruvorna upptogs i slutet av 1600-talet och lades slutligen ned 1905.

Fältets största gruva är Fredriksbergsgruvan. År 1841 jobbade här 16 personer, således ej så obetydligt. I denna gruva har genom åren brutits cirka 30 000 ton malm. Gruvans djup är 76 meter och den lades ner 1886. Även Elzbergsgruvan har givit hyggliga resultat. Denna gruva arbetades så sent som år 1905 då den lades ned. Malmerna i denna gruva ansågs då inte utbrutna. Störst var malmarean på 30 – 35 meters nivå, nämligen 360 m². Redan på 40-meters nivå hade dock arean minskat till hälften. Elzbergsgruvan har lämnat 15 000 ton malm.

Stor Dammanläggning

År 1849 hade dessa två gruvors bolag byggt en vattenkonst (en anläggning för vattenuppföring ur gruvor, där ett vattenhjul drev långa horisontella trästänger, som gick fram till gruvkanten och ned i gruvan) och för detta ändamål hade man anlagt en ganska stor damm väster om gruvorna. Tillgången på vatten till hjulet var dock ganska dålig, varför man 1851 höjde dammen 1,2 meter och den var nu sammanlagt 5,7 meter hög. Den 11 maj 1855 uppstod en smärre katastrof då denna damm brast och förstörde vattenhjul och hjulhus. Även åkrar skadades vid Haborshyttan, varjämte landsvägsbron över Majorsbäcken också blev bortsköljd. Jag och C. Eimar kunde inte hitta några lämningar av hjulgraven där vattenhjulet stod en gång, vid undersökningar där i oktober. Enligt Carlborg så var dock vattenflödet så kraftigt att både hjul och hjulhus spolades bort och blott rester blev kvar som spreds efter vattendraget. Däremot är många av de s.k. stånggångsrösen välbevarade, som gick upp till Elzbergsgruvan och Fredriksbergsgruvan. Den största av dessa, som jägarna i området kallar för ”Pyramiden”, är cirka 4 meter hög och ligger några meter öster om den grusväg som delvis går igenom det f.d. dammområdet.

Hultjärnsgruvorna

År 1898 upptogs även Hultjärnsgruvorna, även om en del av dem bearbetats tidigare, och man sänkte nu tjärnens yta 2 meter med hjälp av en 310 m lång kanal. Dessutom träffades avtal med Aggruve bolag att såväl få överta kontrakt med ägaren till Stockforsen, strax sydväst om Fogdhyttan, angående vattenrätt samt arrendera för kraftöverföring tidigare vid Aggruvan använt elektriskt maskineri. Den elektriska ledningen blev 5 km lång. Tyvärr blev gruvan nedlagd redan 1903 efter att mellan åren 1900 – 1903 givit 3 000 ton. Den var då 62 meter djup.

Länshållning

För övrigt kan nämnas att för länshållning i Haborshyttfältet, har använts under 1880-talet konstgångar både från Nord-

marksberg (Nordgruvan) och Taberg (Våg- och Stedtgruvorna). Våggruvan fick för övrigt sitt namn p.g.a. att den 1884 upptäcktes genom utförande av en magnetisk mätning enligt E. Tibergs nyss offentliggjorda metod, den nya magnetiska vertikalkraftvägen. Ingen av de sistnämnda två gruvorna blev dock speciellt givande.

Även ångmaskiner har använts för länshållning vid detta fält. De förut nämnda Fredriksbergs- och Elzbergsgruvorna länsades år 1884-85 på detta sätt.

Åter intressant

På grund av dagens höga malmpriser har det gamla gruvområdet återigen visat sig vara intressant för prospektörer. Det resulterade i att IGE (International Gold Exploration AB) under år 2005 fick undersökningstillstånd vid det gamla gruvfältet. Man är nu främst ute efter s.k. sulfider, som följer järnmalmen i området, bl. a. magnetkis, svavelkis, kopparkis och arsenikkis. Proverna som tagits analyseras vid Göteborgs universitet och ska vara klara senast våren 2007. Även det s.k. Ormbergsfältet, några kilometer söderut undersöks av IGE. Uddeholmsbolaget provborrade redan i början på 1940-talet, men då var det främst järnmalm man var ute efter. Resultaten var troligen dock inte alltför upplyftande, ty någon gruvsdrift blev det då aldrig fråga om.

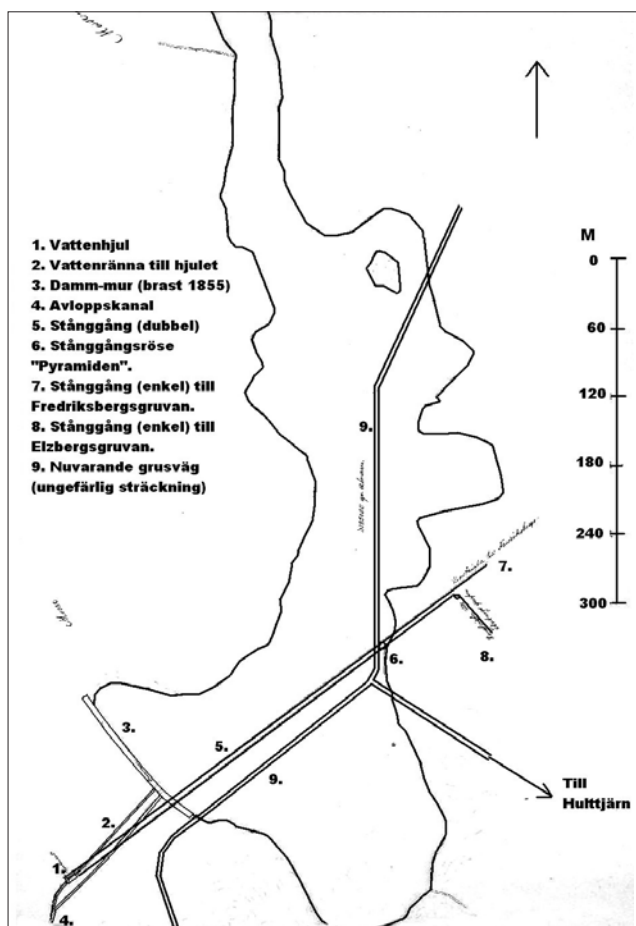
*Text: J. Kruse, Foto: C.Eimar/J. Kruse
Nordmarks hembygdsförening 2006*

Källor:

Carlborg – Magnusson, *Nordmarks Malmtrakt 1929*

Öster om den s.k. Pyramiden, ligger ett flertal stånggångsrösen på rad i skogen.

Karta: Dammområdet som det såg ut efter höjningen av dammen år 1851

I dag används *Pyramiden* som jaktpass av jägarna i området.

I dag återstår rester av dammuren, som består av stora block i natursten.

forts. Nyutkommet

VÄSERÄVEN. Årets upplaga av är som vanligt välmatad med bygdehistoria i ord och bild. Ur innehållet kan nämnas en liten historik om Klockaregården och artikeln, som återger bilder ur Sven Larssons rika minnesgalleri om stort och smått som timat i bygden. Spännande läsning är historien om Pehr Ericsson i Ölmhult och hans almanacksanteckningar från tiden 1855 – 1888. Vilken skatt för efterlevande släkten att ta del av. Likaså är ju den långdragna historien om kyrkklockan och socknens äventyrliga bekymmer därom intressant. Midsommaren 1843 kunde den äntligen, efter mer än 100 års krångel, hissas upp och klämta i det torn varifrån den än i dag ljuder över nejden. En resa i tiden ger oss Bertil Hammarströms tankar från Veskogsmossens hjortronmarker, där han minns sin ungdoms hårda slit med torven och dess långa väg till spiltan. Från dagens Väse speglas Hembyggsföreningens verksamhet och en historik över Väsebussarna, företaget som bär socknens namn vida omkring.

FINNKULTUREN N:R 3, 2006. Solör-Värmland Finnkultur-föreningens medlemsblad har utkommit med ett nummer som till större delen är på norska. Detta indikerar att redaktörskapet är på väg att i sann nordisk samförståndsanda bli norskt för

en tid. Flera artiklar speglar hur mödosam forskning ger spännande kunskap och insikt om finnkulturen, som i artiklarna om släkten Litens-Lidens bakgrund i Gästrikland eller släkten Rastainens/Rostoinens i Röjden ursprung. Finlands nye ambassadör i Norge får en kort presentation liksom den glädjande nyheten att Svullrya på Grue Finnskog nu får ett museum för skogsfinnsk kultur.

Avslutningsvis recenseras två böcker av intresse för finnkulturen **FÖRSVUNNA RÖKSTUGOR OCH FINNSJÖN FÖRR OCH NU.** Dessutom informeras om den pågående utgivningen av kartor över finnskogarna (med vandringsleder och finska namn). Kartorna kan köpas genom föreningen eller turistinformationsställen med anknytning till området.

FÖRENINGEN VÄRMLANDSLITTERATUR har utkommit med sitt tredje nummer av **WERMLANDIANA 2006.** Tidskriften, som är ett måste för den som är intresserad av värmländsk litteratur, domineras av bokrecensioner och bokanmälningar men innehåller också korta notiser bl.a. från bokmässan i Göteborg och en redogörelse för föreningens höstresa till värmländska herrgårdar.

Olof Andersson

Anders Gustaf Hedenskog

- Byggherren på Sågudden

Om någon Arvika-Tidning, i likhet med den förfrågan som gjordes för några år sedan om vem som var den populäraste jössehärigen, skulle sända ut en rundfråga angående den populäraste, vackraste och värdefullaste platsen i häradet, ja i hela västra Värmland, skulle utan tvivel de allra flesta svara: Sågudden. Så uttryckte sig Linus Brodin i sin 1937 utgivna bok om Arvika.

Men när, var och hur började det en gång i tiden? Många dugliga och intresserade män och kvinnor har naturligtvis byggt upp Sågudden över tiden. Men att Sågudden alls blev vad den är i dag i inriktning och innehåll skall i rättvisans namn ytterst tillskrivas en person: Anders Gustaf Hedenskog. Hans egen och Såguddens historia under första hälften av 1900-talet är till stor del sammanfallande.

Anders Gustaf Jacobsson föddes den 5 januari 1873 i Krokebol, Älgå socken och var son till Jacob och Stina Andersson. Jacob Andersson var en efterfrågad byggmästare och möbelsnickare med egen möbelverkstad. Anders Gustaf Jacobsson fick redan som ung pojke börja arbeta i verkstaden och visade gott handlag. Prov på ledaregenskaper visade han också tidigt, för det berättas från tiden i möbelverkstaden att han i mycket unga år också praktiserade som förman och arbetsledare för arbetarna.

Efter genomgången folkskola och med för sin ungdom mycket handfasta och allsidiga erfarenheter av försörjningens och företagandets villkor lämnade Anders Gustaf föräldrahemmet och verkstaden i Krokebol för Stockholm, där han tog plats som snickarlärling. Från Stockholm fortsatte han vidare till Norrköping, där han genomgick utbildning till såväl finsnickare som instrumentmakare. Mot slutet av sin vistelse i Norrköping drev han en mindre affärsrörelse med musikinstrument.

Som tjuogoettåring återvände Anders Gustaf till hembygden och etablerade sig som egen företagare i Arvika med försäljning av musikinstrument och nya och begagnade möbler. Det var för övrigt vid den tiden Anders Gustaf tog sig namnet Hedenskog. En av anledningarna var att brevbärarna ofta förväxlade möbelhandlaren Jacobsson med bokhandlaren Jacobsson och vice versa.

Så här långt är det av intresse att uppmärksamma, att Anders Gustaf vid sidan av affärsverksamheten och sitt växande intresse för den västvärmländska allmogekulturen också var en stor vän och kännare av den finska kulturen i bygderna, och det var förmodligen inte bara en tillfällighet att den första byggnad som flyttades till Sågudden var just en finsk rökstuga. Han var vidare en stor djur- och naturvän och helst styrde han kosan och stegen vid sina utflykter till sommarbostaden Raijkula vid Nysockensjön. Det var där poeten Anders Gustaf skrev många av sina välkända och ofta deklamerade dikter, samlade i bl.a. *Näfverspel i värmlandsskogen* *tå Anners i Raijkula* och inte minst den populära *Arvikagubbarnas födelsedagsvisor*.

Porträtt av A. G. Hedenskog, målat av Fritz Lindström år 1911. Racksta Museet.

Kanske som en konsekvens av handeln med begagnade möbler, och parallellt med att han befäste sin ställning som affärsman, fångades hans intresse alltmer av den gamla allmogekulturen. Detta ledde till en, kanske i början omedveten, förhållandevis snabb förskjutning i såväl verksamheten som sortimentet i butiken, för Anders Gustaf började - med sitt goda handlag för hantverk - att också reparera och handla med äldre allmogemöbler och antikviteter. Det berättas från den tiden att det inte dröjde förrän affären utvecklats till en renodlad antikvitetshandel. Så här i efterhand betraktad är hans bana som kulturvårdare och museiman utstakad.

Västra Värmlands Fornminnesförening bildas

Sommaren 1904 var på initiativ av Anders Gustaf Hedenskog ett uppprop om bildande av Västra Värmlands Fornminnesförening infört i Arvika köpings lokaltidningar. Och uppropet förklarade inte ohört. Vid ett sammanträde den 1 november 1904 bildades föreningen under ordförandeskap av majoren

Rökstugan kommer från Spettungen i Lekvattnet och uppfördes 1915 på sin nuvarande plats.

Tangengården från Långlanda i Eda socken, en typisk bondgård från 1700-talet, flyttades till Sågudden 1928.

N.J. Nordenfeldt. Protokollets sista paragraf förtjänar att uppmärksammas: *”Sammanträdet uttalade sin tacksamhet till handl. Hedenskog, som tagit första steget till föreningens bildande, och till major Nordenfeldt för ledningen af dagens förhandlingar”*. Vid nästa möte som ägde rum den 15 december 1904 beslutades om föreningens stadgar samt om ledamöter i styrelsen.

Första museet i Arvika

När föreningen bildades 1904 lades också en grund för museal verksamhet att bygga vidare på. Anders Gustaf Hedenskog, naturligt nog föreningens förste intendent, hade genom in-tresserat och enträget arbete skapat en privat samling föremål med anknytning till allmogekulturen, som han skänkte till föreningen. Detsamma gjorde N.J. Nordenfeldt, som bidrog med en stor samling stenåldersföremål, huvudsakligen fynd från de västvärmländska socknarna.

Och föreningens första ändamålsenliga lokal, om än med nöd, fick den i dåvarande L. P. Svenssons fastighet vid Hantverksgatan 5 i Arvika. Där sammanfördes och ordnades av Anders Gustaf Hedenskog och N.J. Nordenfeldt donerade samlingar av äldre allmogeföremål och stenåldersföremål. Och dessa samlingar, som utgjorde bas i starten av museiverksamheten, kompletterades genom idogt arbete av föreningens medlemmar och kom att raskt växa ut.

Och samlingarna växte och växte och det blev alltmer uppenbart att föreningen behövde en särskild museibyggnad. Under många år förde intendenten Anders Gustaf Hedenskog och ordföranden N.J. Nordenfeldt förhandlingar med kommunalfullmäktige i Arvika om upplåtande av en lämplig tomt för uppförande av ett museum. Genombrottet i ärendet kom den 10 juni 1913, då stadsfullmäktige beslutade, att föreningen fick fri byggnadsplats för ett museum på Sågudden i Arvika.

År 1914 skänkte emellertid A/S Varald, Lier & Bogen en rökstuga från Övre Spettungen i Lekvattnet till föreningen och efter framställan beslutade stadsfullmäktige den 13 oktober 1914, att rökstugan fick uppföras på Sågudden. Hösten 1915 var rökstugan uppförd och inredd och de första besö-

karna kunde hälsas välkomna. För första gången förfogade föreningen över en egen byggnad, som tills vidare fick fungera som museilokal.

För en kostnad av 8 000 kronor fick föreningen möjlighet att år 1920 förvärva en pampig storbondegård, redan då mer än sekelgammal, belägen i Berg i Ny socken. Vid ett extra sammanträde den 4 mars 1920 beslutade föreningen enhälligt att köpa gården. Och den 4 oktober samma år gav stadsfullmäktige sitt tillstånd till att fornminnesföreningen fick uppföra byggnaden på Sågudden. Fornminnesföreningens museum och det första museet i Arvika invigdes högtidligen den 24 september 1922. Ingen betvivlar att detta var en stor dag i Anders Gustafs liv. Vid livets middagshöjd kunde han säkert inte ha önskat sig en bättre present till femtioårsdagen.

Men det var trots allt bara början. Tillsammans med goda medarbetare byggde Anders Gustaf Hedenskog successivt upp Sågudden till vad den är med samlingar och kulturbyggnader. Och i dag blomstrar Anders Gustaf Hedenskogs livsverk som aldrig förr. På det natursköna området kan besökaren och flannören bese och vandra mellan ett tjugotal äldre och väl underhållna byggnader, som var och en med sina värdefulla samlingar utan överdrift är ett spännande museum.

Anders Gustaf Hedenskogs stora insatser för allmogekulturen vitsordades av landets högsta kulturvårdande institutioner många gånger och han tilldelades såväl Vasaorden som den förnämliga Illis quorum. Anders Gustaf Hedenskog dog den 2 augusti 1941. Han är begravd på kyrkogården i Arvika. Som framgått ovan var Anders Gustaf Hedenskog också en uppmärksam poet. Vid inträdet i Rökstugan på Sågudden möter besökaren följande tankar av Anders Gustaf Hedenskog:

De tankar, som vi tänka, ha fäderna tänkt.
Som vi inför Döden sitt öga de sänkt.
Vi se samma sol, samma jord, samma hav,
som fäderna sågo på väg mot sin grav.

Gösta Olofsson

Torparnas vän, Ivan Johansson till minne

De flesta av de många torpen och backstugorna är borta för länge sedan – de få som är kvar har ofta förvandlats till trivsamma sommarstugor någonstans i en idyllisk skogsglänta. Att det trots allt finns en historia att berätta också idag om stugorna och deras strävsamma invånare under Fattigsveriges tid kan vi tacka hembygdsrörelsen för. Under ett antal decennier har inventeringsarbetet pågått. Skyltar med kort information om ställena har satts upp vid de kvarvarande husgrunderna och många böcker har skrivits med historiker för varje plats, på grundval av studier i kyrkböckerna och med hjälp av intervjuer med minnesgoda sockenbor.

Många har bidragit i det här kulturarbetet. En av dessa många var Ivan Johansson i Torp i Gillberga. Han var en av de mest idoga och produktiva, som genom sitt sätt att arbeta också inspirerade andra. Redan under 70-talet arrangerade Riksförbundet för hembygdsvärd en rikskonferens i Gillberga kring torpinventeringstemat, med Ivan som en av ciceronerna. Han kom att leda en studiecirkel med hembygdsvänner, som sedan kartlade socknens torpbestånd hemman för hemman. De såg till att skyltar skrevs och placerades ut, de mätte upp många av tomterna och gjorde egna kartor över hur bebyggelsen på torpen en gång sett ut. De samlade ihop fotografier, minnen och kyrkboksnotiser och åstadkom en storslagen dokumentation av en gången verklighet. När skaran av medarbetare efterhand glesnade var Ivan kvar och jobbade vidare. Det är också han som skrev de fem böcker, som Gillberga hembygdsförening gav ut under åren 1983-1995 under namnet Torp och torpare i Gillberga. Volymerna innefattar uppgifter om över 500 torp, backstugor och jordkulor.

I början av 80-talet intresserade sig Ivan särskilt för resterna av en jordkula, som kallades för Hällemysen. Tillsammans med kamraterna Bror-Sven Käldebrand, Halvar Sandegren, Bertrand

Hammar, Torsten Johannesson, Erik Ehne och Valter Andersson tog sig Ivan an arbetet med att rekonstruera stugan. När den stod klar år 1985 invigdes den av Värmlands Hembygdsförbunds dåvarande sekreterare Sven Hellqvist, bl. a. i närvaro av släktingar till de människor som övergav denna människoboning på åtta kvadratmeter mitt inne i skogen för omkring hundra år sedan. Vi som var med minns högtiden väl och inte minst tårarna, som ättlingarna hade svårt att hålla tillbaka när de kunde kliva in i mörkret i den låga jordkulan, över tröskeln in i sina förfäders hem.

Ivan var verkligen torpens store hembygdsvän och för det har han också belönats på olika sätt. Han fick Säffle kommuns kulturpris år 1986 och blev Årets Gillberging 1996.

Det kunde ha räckt med torpen, men Ivan ägnade sig också åt så mycket annat kulturellt i bygden, vid sidan av arbetet inom jordbruket och i skogen och vid sidan av familjen och ett omfattande föreningsengagemang. Han var en av de ivriga påhejarna i arbetet med sockenboken I enens rike, som utkom 1993, och deltog själv i den med flera artiklar. Han var en av initiativtagarna till att nio hembygdsföreningar nystartade Nysätersmarten under Hembygdens År 1984, efter att verksamheten vid de gamla timrade bodarna i Nysäter varit nedlagd i över femtio år. Han ledde vandringar i bygden, han hjälpte svensk-amerikanare och andra att hitta släktingar eller platserna varifrån förfäderna kom och var i det avseendet meddelare för Emigrantregistret under många år.

Ivan Johansson var född i Gillberga 1916 och firade nyligen sin nittionde födelsedag. I september månad i år avled han. Men hans minne bland vänner runtom i Hembygdsvärmland lär då sannerligen leva länge!

Peter Olausson

Våra Högtider

Bakgrunden till idén kommer från den tankesmedja som man samlades till i Sunne hösten 2005. Där tänktes tankar om att bjuda in utländska turister till firandet av våra svenska högtider oavsett vilken tid på året det var.

Största delen av arbetet som idag förs kring midsommar, lucia, julfirande etc. görs av ideella krafter. Tanken var att se om några arrangemang var möjliga att kommersialisera och därigenom omvandla till arbetstillfällen och inkomstkällor i ideell verksamhet. Projektgruppen arbetade intensivt under sommaren med att ta fram ett antal *produkter* utifrån riktlinjer som man skapat utifrån samtal med gruppsebranschen och Värmlands turistråd.

Testaktivitet

I början av oktober var det dags för en testaktivitet med inbjudna gäster. De inbjudna representerade det värmländska näringslivet, besöksnäringen, län, kommun och andra samhällsintressenter, hembygdsföreningar och utöver detta ett antal personer med stor erfarenhet av gruppresor.

Testaktiviteten startade med att gästerna fick ett testformulär och en kort information om vad som förväntades. Sen bar det i väg från Sunne till Gräsmarks Hembygdsgård där värdparet Inger Axelsson och Lennart Svahn välkomnade gruppen in i Humsjöstugan.

Lucia- och Valborgsfirande

I den juldekorerade salen doftade det glögg och pepparkakor och det sprakade hemtrevligt i brasan. Man kände att nu är det snart jul, och på avstånd hördes luciasång. Lucia med sitt följe som bestod av en klass från Gräsmarks skola, ackompanjerade av sina två lärare och Per Thomas Eriksson på fiol. Lucia övergick raskt till Valborgsfirande med vårvisor av barnen. Majbrasa och tonerna av en manskör som sjöng vårens lov

byttes sakta mot folkmusik och gruppen leddes av en spelman in i midsommartid.

Midsommarfirande och Kräftskiva

Fågelsång, folkmusik och rakt in i midsommaren med blomsterkrans om håret, till bords med sill och potatis. In kom Bäckalunds Folkdanslag och tempot skruvades upp ytterligare, dans runt midsommarstången med "små grodorna" och andra kära danslekar. Och allt avslutades med en häftig långdans som gick ut på gården och runt husen.

Nu var det dags för kräftskiva. Traditionenligt med hattar, hakklappar och dignande fat med kräftor och en alldeles sagolikt god ostpaj. När sista kräftan var uppäten hade det blivit mörkt och nu väntade det kaffe och kakor i rökstugan.

Finnskogsliv

En rad marschaller visade vägen till rökstugan som verkligen gjorde skäl för namnet. Gästerna bänkade sig och det serverades sju sorters kakor. Spelmännen bjöd på finska tongångar och stämningen är trivsamt. Nu berättades om finnskogarnas folk, hur det här med skrädmjöl kom till och som av en händelse så kommer Sofia in och serverar Stöpakaka – bakad på skrädmjöl. En varg hörs yla och det berättas riktigt kusliga historier som sakta övergår till hur livet levdes på finngårdarna. Testaktiviteten avslutades med att en säterjanta börjar kula borta från sätern. När deltagarna klev på bussen för hemresa fick de varsin julklapp.

Projektet var ett samarbete mellan EU Mål 2 Kulturturismens hembygdsgräddor och LBU Våra Högtider

Marianne Krönsjö

VÄRLDEN
SKULLE MÅ BÄTTRE
AV LITE MER
VÄRMLAND

Det lackar mot jul

Brunskogs hembygdsförening

Julbord söndagarna 2:a och 3:e advent

2:a advent endast en sittning klockan 16.00.

3:e advent, två sittningar klockan 12 resp 16.00.

Pris 280 kr.

Karlstads hembygdsförening

5-8 december kl. 14-17

Öppet hus i Gammelgården i Mariebergsskogen i samband med Julmarknad.

9-10 december kl. 12-17

Julmarknad i Mariebergsskogen, Gammelgården är traditionellt i gång

Söndag 17 dec. kl 11.00.

Acksjöns kapell i Mariebergsskogen

”När vintermörkret kring oss står”

Temagudstjänst i Adventstid med

Margaretha Lothigius.

Kyrkkaffe serveras i Gammelgården

Hammarö hembygdsförening

Onsdag 6 december kl 19.00

Luciatåg med sång

Väse hembygdsförening

Onsdag 6 december kl. 19.00

Julmusik i hembygdsgården

Gammalköket är julpyntat.

Onsdag 13 december kl. 19.00

Luciafirande i Väse kyrka

Fryksände hembygdsförening

Lördag 9 december kl. 13.00

Gammaldags jul på Kollsberg

Gårdens pigor går lucia i stugorna kl. 15.30

Försäljning av: Hembakat bröd, hemstöpta ljus,

joläppelkorv, julgodis, julpynt, dörrkransar,

handarbeten, lotterier, broderade textilier m. m.

Jultomten tar emot i Rökstugan

I händelse av snö: Turer med häst och släde

Svanskogs hembygdsgård

Lördag 9 december kl. 15-18

Gammaldags julmarknad

Hemgjort godis och kakor till försäljning, silversmycken från den lokala silversmed. Julkärvar, pepparkakshus,

grankransar och hembakt bröd. Gissa skinkans vikt. Kaffe och skinksmörgås. Saffles lucia kommer på besök. Arrangemanget genomförs i samarbete med flertalet föreningar i Svanskog

Sågudden i Arvika

9 och 10 december kl. 12 - 17

Julmarknad på Såguddens Museum

Försäljning av konsthantverk, traditionella

julprydnader, lammkött, marmelader,

kryddor, bröd m. m.

Lotterier och tipspromenad.

Vi spelar upp julscener från gången tid

Luciautställning

Söndag 10 kl. 16.00 Arvikas Lucia med tärnor

Det är jul ute och i 5 stugor, varav kaffestugan är en

Entré: 20 kr för vuxna

Ekshärads hembygdsgård

Söndag 10 december

Julmarknad på logen

Försäljning av handarbeten och hantverk m. m.

Nyeds hembygdsgård

Söndag 10 december kl. 14.00

Julmarknad på hembygdsgården

Försäljning av hembakat bröd, småkakor,

hemkokta karameller, m. m.

Tomtelotteri, rismattor, havrekärvar m. m.

Julkaffe serveras. Bakarstugan - här bakas

tunnbröd till försäljning. Dahlgrensgården

säljer dörrkransar, julgransmattor,

julbroderier, hemslöjd

Sunne hembygdsförening

Söndag 10 december kl. 11.00

Julmarknad på hembygdsgården

Luciatåg, hantverkare, kaffeservering

och lotterier. Vi bjuder på glögg

Bjurtjärns Hembygdsförening

Söndag 7 januari 2007 kl. 15.00

Julgransplundring med dans

och besök av tomten

